

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

William Stukeley: osobnost a historický přínos

Tereza Machaloušová

Plzeň 2019

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

William Stukeley: osobnost a historický přínos

Tereza Machaloušová

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2019

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. PhDr. Lukáši Novotnému, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, za jeho věcné připomínky a rady.

Obsah

1	Úvod.....	1
2	William Stukeley.....	5
2.1	Život	5
2.2	Studium	10
2.3	Lékař	12
2.4	Reverend	13
2.5	Starožitník	16
3	Stukeleyho práce	18
3.1	Starožitnická a historická práce	18
3.2	Vývoj zájmu a zaměření.....	20
3.3	Itinerarium Curiosum	22
3.4	Stonehenge	24
3.5	Avebury.....	28
3.6	Druidové.....	32
3.7	Další zájmy.....	34
3.8	Metody a přístup	38
4	Kontext Stukeleyho práce	41
4.1	Zařazení do disciplíny	41
4.2	Vliv a přínos	46
4.3	Interpretace.....	50
5	Závěr	52
6	Bibliografie	54

7	Resumé.....	59
8	Přílohy.....	60

1 Úvod

Anglie 18. století byla velice specifickým prostředím, jež nabízelo prostor pro nejrůznější badatele, kteří se věnovali široké škále témat a jejich výzkumy nabízely neotřelé a svérázné závěry a teorie. Také se jednalo o období skutečných průlomových myšlenek a průkopníků mnoha nově se rodících oborů, na nichž stála věda 19. století. Mezi jinými také archeologie, jejíž kořeny sahají již do 1. poloviny 18. století. Archeologie jako věda, která odhaluje historii odkrýváním jejích hmotných pozůstatků, se etablovala na základě činnosti předchůdců archeologů, tedy starožitníků.

Starožitnictví bylo v 18. století velice specifickým oborem, jež sdružoval zájemce o kulturní historii, ponejvíce časově spjatou se středověkem a antikou. Starožitníci byli velice unikátní skupinou badatelů o historii, kteří se zajímali o všechny její kulturní projevy, od architektonických památek, výtvorů všech druhů umění až po předmětů praktického a denního využití, jež se vyznačovaly jistou historickou hodnotou či alespoň prokazatelným stářím či výstředností původu. Většinou se jednalo o jedince, kteří se vedle svého stálého zaměstnání (nejčastěji lékaři a právníci) věnovali ve svém volném čase hledání a zkoumání všech možných starožitností a kuriozit. Ačkoliv byl mezi nimi největší zájem o středověk a antiku, našli se i tací, již

projevovali zájem ještě o starší období lidských dějin. O tomto období toho však mnoho známo nebylo a také nebylo mnoho zájemců, kteří by se ještě o starší dobu, než byl starověk, zajímali. Mnoho lidí ani nevěřilo, že by před starověkem existovala nějaká ještě starší fáze lidské historie, Starý zákon, jakožto dobově nejspolehlivější zdroj informací, o ničem takovém neinformoval. I tak se ale lidé, již se v to rozhodli věřit, začali pomalu objevovat a pomohli tak pomoci šířit myšlenku prehistorie a rozvíjet základní poznání o ní. Mezi prvními, kdo ve starší údobí lidských dějin věřili a kdo je začali nějakým způsobem zkoumat, byl právě také William Stukeley.

Stukeley byl starožitníkem, který se přes svůj zájem o středověk a antiku dostal až k myšlence staršího předřímského období dějin Anglie, a to se rozhodl zkoumat. Jeho zájem o předřímskou Británii se časem stále prohluboval a dovedl ho k velice pozoruhodným myšlenkám, teoriím a závěrům. Mezi prvními projevil velký zájem o anglické kamenné památky, jejich většinu během několika let navštívil v rámci průzkumných cest a vytvořil tak řadu kvalitních podrobných nákrešů a popisů těchto

megalitických památek. Kromě mnoha jiných památek se věnoval především výzkumu Stonehenge a Avebury. Spolu s nimi zkoumal také téma, jež se k těmto stavbám podle něho pojilo na té nejelementárnější úrovni. Věnoval se totiž výzkumu druidů, které považoval za jejich stavitele. Stonehenge, Avebury a druidové se tak staly hlavními výzkumnými tématy jeho života. V rámci jejich zkoumání také učinil mnohá prvenství, ať už se to týkalo jeho teoretické práce, ale také práce v terénu. Právě jeho terénní práce ve smyslu používání výkopů na zkoumaných lokalitách, se staly jedním z nejvýznamnějších Stukeleyho přínosů, kterým obohatil metody historického bádání, přičemž právě tato metoda se stala základem později vzniklé archeologie.

William Stukeley se stal tématem mé bakalářské práce z důvodu mého vážného zájmu o jeho osobnost, práci i dobu. Cílem práce je poprvé přehledně a komplexně představit jeho osobnost a práci českému čtenáři. Úkolem je také shrnout a vylíčit jeho dílčí prvenství, která budou prezentována v dobových souvislostech a bude vysvětlen jejich význam a přínos. Ačkoliv v zahraničí, zejména ve Velké Británii, je mu věnována větší pozornost, minimálně v kontextu druidismu, v českém prostředí je jeho jméno doposud stále spíše neznámé. Práce je tedy koncipována jako základní seznámení a stručný přehled s touto osobností v širším kontextu historického a archeologického bádání.

Práce je rozdělena do tří hlavních kapitol a příslušných podkapitol, jež mají Stukeleyho život a práci uceleně a přehledně zmapovat. Dílčím tématům se pak věnují jednotlivé kapitoly, které všechny níže předestřené okruhy práce dále rozvádějí. Dané rozdělení by mělo také podpořit logickou návaznost textu, která se váže k jednotlivým tématům obsaženým v této práci. Tu zahajuje přehledný výklad jeho života, především s důrazem na jeho osobní život. Tato část obsahuje chronologický přehled jeho životních období a profesí, kterým se věnoval. Práce zde líčí Stukeleyho studijní léta na Univerzitě v Cambridge, dále jeho dráhu jako venkovského lékaře, reverenda a v neposlední řadě jak starožitníka, kterým sice nebyl profesně, ale v tomto oboru se stal profesionálem své doby.

Dále text pokračuje jeho zájmovou činností v podobě jeho terénního i teoretického výzkumu a publikační činností. Zde je kladen důraz především na jeho výzkumnou činnost v rámci lokalit anglických megalitických památek, zejména Stonehenge a Avebury. Spolu s těmito jeho ústředními životními tématy je zde ponechán prostor také popisu a shrnutí jeho druidského zájmu a s tím spojeným pracím

a myšlenkám, které z tohoto celoživotního zájmu vyplynuly. Dále je v této části bakalářské práce věnována pozornost i jeho dalším zájmům a dílům týkajících se například numismatiky a historické chronologie.

Poslední část se zaměřuje na zařazení Stukeleyho do vývoje vědy nejen 18. století a zhodnocení jeho osobnosti a přínosu. Tato poslední tematická část zejména nabízí zasazení jeho práce do chronologického a obsahového kontextu historické a archeologické vědy a také samotného starožitnictví. Bakalářská práce je zakončena snahou shrnout dostupné interpretační zorné úhly pohledů, jak na jeho osobnost, tak také na jeho historický přínos.

Vzhledem k nedostatečnému množství zdrojů o Stukeleym v českém jazyce (v práci jsem využila pouze jediný), jsou zbylé použité prameny v této bakalářské práci pouze v jazyce anglickém. Většinou se jednalo o zdroje povahou životopisného rázu, a proto byly hojně využívány při psaní první části této práce. Ke Stukeleyho životu existují dvě přehledné a informačně bohaté biografie. Nejprínosnějším zdrojem pro úvodní část této práce byl životopis od renomovaného odborníka na Stukeleyho osobnost, práci, dobu, ale i přidružená témata (druidové, archeologie a její historie) Stuarta Piggotta *William Stukeley: An Eighteenth-Century Antiquary*. Tento životopis nabízí ucelený a přehledný popis Stukeleyho života, jeho zájmů, práce, ale také stručný náhled na stav vědeckého poznání 18. století. Piggott také v závěru knihy nabízí i seznam všech dostupných materiálů a jejich umístění. Ačkoliv u této publikace existuje druhé revidované vydání z roku 1985, nevyužila jsem jej, neboť jsem ho nebyla schopna pro svou práci zajistit. Piggottův životopis jsem tak doplňovala o druhou existující Stukeleyho biografii od Davida Boyda Haycocka *William Stukeley: Science, Religion, and Archaeology in Eighteenth-Century England*. Práce bohužel obsahuje málo životopisných údajů, Haycockův životopis se zaměřuje spíše na Stukeleyho teorie, jejich kontext a vliv soudobého vědeckého okolí na ně.

Při popisu Stukeleyho starožitnického působení a stručném popisu tohoto oboru jsem vycházela z řady zdrojů, jež poskytovaly pro potřeby této části práce přehledněji dílčí informace více, než výše zmíněné biografie. Při psaní této části tak již bylo využito větší množství zdrojů, které nabízely spoustu rozličných informací a velice vhodně se doplňovaly. Především jsem vycházela z publikace od již zmíněného Piggotta *Ancient Britons and the Antiquarian Imagination: Ideas from the Renaissance to the Regency*,

kterážto práce se věnovala popisu nejen Stukeleyho terénní práce v kontextu vývoje a soudobého stavu starožitnictví.

Při zpracování Stukeleyho výzkumu druidů se stala nejcennějším zdrojem kniha od Ronalda Hattona *Blood and Mistletoe: The History of the Druids in Britain*, která podává značné množství údajů a detailů vztahujících se konkrétně k Stukeleyho vztahu k druidům a jeho bádání o nich. Další důležitou prací, z níž jsem čerpala k popisu Stukeleyho druidského zájmu, byla publikace *Exploring the World of the Druids* od Mirandy Green. Tato tematická část práce byla opět doplněna dalšími zdroji, především se jednalo o řadu odborných článků. Ohledně jeho výzkumů Stonehenge a Avebury jsem měla k dispozici mnoho přehledných a podrobných pramenů, jako například práci od Aubreyho Burla *Prehistoric Avebury*. Při psaní jsem měla možnost také nahlédnout do Stukeleyho autorských prací a některé zde i použít a citovat je, především jeho vlastní memoáry. V tomto ohledu se domnívám, že to bakalářskou práci obohacuje o jistou dávku autenticity.

2 William Stukeley

2.1 Život

William Stukeley se narodil ve městečku Holbeach v Lincolnshiru, v Anglii 7. listopadu 1687. Pocházel z dosti rozvětvené a dobře situované rodiny, a měl proto již od narození zaručené dobré vyhlídky do budoucího života. Byl nejstarším z pěti dětí Johna Stukeleyho a Frances Bullenové, přičemž otec John pocházel z právnické rodiny a také byl sám právníkem. Kromě tří bratrů měl ještě jednu sestru. Jeho otec nabyt v Holbeach váženého postavení, a kromě práce v rodinné advokátní firmě, se stal také jeho uznávaným zvelebitelem a ctěným občanem.¹

Ve věku 5 let začal Stukeley docházet do místní školy, kde si osvojil základy kreslířství, kterážto dovednost byla poté v jeho životě klíčová.² Podle názorů svého okolí byl velice učenlivým, zvědavým a šikovným dítětem, byť docela samotářským a již od útlého věku projevoval zájem o různé vědní obory a řemesla, jako byly například astrologie, mapování a zeměměřičství, základy chemie, botanika, kresba, a nebo také hudba (dochovaly se i jím napsané notové záznamy pro hru na flétnu).³ Již od jeho dětství tedy nikdo nepochyboval o jeho vlohách a rodina jeho záliby podporovala. Nicméně hlavním zaměřením, a hlavně povoláním jeho pozdějšího života, mělo být právo, což také jeho rodina očekávala.

Ve věku 13 let se tedy začal zaučovat v otcově právnické firmě, aby nabyt základů pro svá pozdější právnická studia a praxi. Právo ho nicméně nezajímalo, s čímž se otcovi netajil a již od počátku také navíc prokazoval a dával najevo svůj nesouhlas s jistými aspekty práva, o kterém se domníval, že má sloužit k výkonu spravedlnosti, přičemž to se podle jeho názoru bohužel nedělo.⁴ William žádal svého otce, aby mu dovolil jít na univerzitu, kde chtěl studovat medicínu, o které si tehdy myslel, že by

¹ STUKELEY, William, LUKIS, W. C., GALE, Roger, GALE, Samuel, KNELLER, Godfrey, *The Family Memoirs of the Rev. William Stukeley, M.D., And the Antiquarian and Other Correspondence of William Stukeley, Roger & Samuel Gale, Etc.*, Durham 1882, s. 6–7.

² MORTIMER, Neil, *Stukeley Illustrated: William Stukeley's Rediscovery of Britain's Ancient Sites*, London 2003, s. 2.

³ PIGGOTT, Stuart, *William Stukeley: An Eighteenth-Century Antiquary*, Oxford 1950, s. 20.

⁴ Tamtéž, s. 21.

nejlépe spojovala všechny jeho zájmy.⁵ Otec nakonec svolil a poslal ho v roce 1703 studovat na Univerzitu v Cambridge a Stukeleyho mladší bratr John tak nastoupil na jeho místo v otcově firmě.⁶ William se tedy vydal studovat a opustil proto rodné město Holbeach.

Na univerzitě byl spokojený a začal zde prokazovat první zájmy o historii a památky. Kromě studijních povinností se zde také věnoval průzkumu okolí Cambridge, kde hledal, nacházel a zakresloval všechny zajímavosti od historických staveb po přírodní krásy a zajímavosti, jež ho upoutaly. Kromě citu a smyslu vnímat historickou krajinu kolem sebe také zbožňoval a obdivoval přirozenou krásu přírody, kterou procházel. Kromě těchto svých výprav se také samozřejmě pilně věnoval studiu. Stukeley studoval v Cambridge mnohé předměty a navštěvoval různé přednášky. Mezi všemi také studoval filozofii, kterou si velmi oblíbil, a to zvláště tu antickou. Provázela ho pak po celý zbytek života, přičemž byl fascinován a inspirován konkrétně tou řeckou filozofií v otázce člověka a jeho postavení v rámci vesmíru, vztahu k přírodě, ale i k náboženství.⁷

V roce 1705 zemřel Stukeleyho otec John a o tři týdny později i jeho strýc Adlard, Vypravil se tedy zpět do Holbeach pomoci mladšímu bratrovi s vyřízením pozůstalostí.⁸ Zde zjistil, že rodinné dluhy vzrostly a že se bude muset velice uskrovnit, pokud bude chtít dál studovat a nebýt pro svou rodinu přítěží.⁹ O necelé dva roky později zemřela také jeho matka a krátce na to mladší bratr John, který vedl rodinnou firmu po smrti jejich otce a strýce. Při této návštěvě domova zjistil, že rodinné dluhy opět narostly a spolu s bratry se tak musel postarat o prodej části majetku, aby zabezpečil zbytek rodiny, ale i sám sebe a měl dostatek financí na dostudování.¹⁰ Po ukončení svých studií žil na krátkou dobu v Londýně pod patronstvím doktora Richarda Meada, odkud ale záhy odešel na venkov.

Mezi lety 1710 až 1717 žil Stukeley v Bostonu v Lincolnshiru. Stukeley se po svém příjezdu z Londýna a založení své lékařské praxe v Bostonu stal členem

⁵ PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 21.

⁶ STUKELEY, *The Family Memoirs*, s. 18.

⁷ HATTON, Ronald, *Blood and Mistletoe: The History of the Druids in Britain*, New Haven, London 2009, s. 92.

⁸ STUKELEY, *The Family Memoirs*, s. 30–31.

⁹ PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 23.

¹⁰ STUKELEY, *The Family Memoirs*, s. 38–42.

společnosti *Spalding Gentlemen's Society*, a to prostřednictvím svého nového přítele Maurice Johnsona.¹¹ Toto přátelství i společenství mělo na jeho rostoucí zájem o památky a starožitnosti také velký vliv. Johnson Stukeleymu začal doporučovat a půjčovat literaturu nejen o britské historii a památkách.¹² Doporučil mu například kromě mnoha dalších autorů také Caesara, u kterého se Stukeley poprvé setkal s barvitým vylíčením a popisem druidů, kteří ho začali fascinovat.

V roce 1717 se Stukeley vrátil do Londýna a nechal se ubytovat nedaleko svého tehdejšího patrona doktora Richarda Meada.¹³ V Londýně se také ze Stukeleyho, člověka uzavřené povahy, stala otevřená a přátelská osoba, kterou část londýnské společnosti vyhledávala; stal se tak i velmi oblíbeným společníkem.¹⁴ Právě zde v Londýně se seznámil s bratry Galeovými a lordem Pembrokiem.¹⁵ Tato nová přátelství ovlivnila pozdější Stukeleyho život. Kromě mnohého jiného se Stukeley také stal po svém příjezdu do Londýna členem hned několika společností. Na základě svého rostoucího zájmu o středověk, římskou Británii, ale hlavně o předřímskou dobu a druidy, spoluzaložil v roce 1717 *Society of Antiquaries of London* (dále jako *Společnost starožitníků*, nebo jen jako *Společnost*). Postupem času Stukeleyho zájem o druidy dál rostl a prohluboval se. V roce 1718 byl na základě nominace doktora Meada přijat do Královské společnosti,¹⁶ kde se seznámil s Isaacem Newtonem, kterého si velice oblíbil a k němuž celý život vzhlížel.¹⁷ Newton a Stukeley toho měli kromě místa původu (Lincolnshire) mnoho společného, a kromě zájmu o vědu, ať už šlo o přírodní historii, astronomii nebo astrologii, spojoval je také zájem o dějiny náboženství (křesťanství), a to především ve smyslu biblické chronologie.¹⁸ V roce 1721 byl přijat také mezi Svobodné zednáře, ale toto společenství mu očividně nepomáhalo rozvíjet se

¹¹ PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 29.

¹² HAYCOCK, David Boyd, *William Stukeley: Science, Religion, and Archaeology in Eighteenth-Century England*, Woodbridge, Suffolk 2002, s. 110.

¹³ STUKELEY, *The Family Memoirs*, s. 51.

¹⁴ PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 38.

¹⁵ Tamtéž, s. 39. Lord Pembroke, tedy Thomas Herbert, 8. hrabě z Pembroke (1693–1749), významný státník a známý donátor a sběratel umění.

¹⁶ STUKELEY, *The Family Memoirs*, s. 51. Jejím tehdejším ředitelem byl Isaac Newton.

¹⁷ HAYCOCK, s. 2.

¹⁸ Tamtéž, s. 1.

tak, jak očekával a nenacházel zde odpovědi na své otázky, nakonec tedy sám společnost opustil.¹⁹

V období poloviny 20. let 18. století se skutečně začal Stukeley v mnoha ohledech s druidy ztotožňovat, a i jeho okolí ho tak vnímalo, jako novodobého druida, někteří ho tak i oslovovali.²⁰ Stukeley se věnoval již naplno památkám, předřímské době a hlavně druidům. Jeho výzkum druidů časem přinesl i nesouhlasné a kritické názory vůči některým závěrům a teoriím, které přednesl, a to i ze strany jeho mladších kolegů ze *Společnosti starožitníků*, především od Williama Borlase a od Thomase Hearnea.²¹ Dělo se tak po vydání Stukeleyho děl o Stonehenge a Avebury ve 40. letech 18. století, která byla směsicí archeologické práce a teologických teorií o druidech, jimž Stukeley naprosto propadl. V této době své závěry totiž nezakládal pouze na vědeckém, a tedy kritickém zkoumání problematiky, ale i na svých subjektivních názorech, pocitech a domněnkách. Ostatně po vydání své práce *Itinerarium Curiosum* již nepodnikl žádnou ze svých archeologických cest²² a když o rok později v roce 1726 znenadání opustil znovu Londýn a usadil se v Granthamu, postupně přišly zásadní změny v jeho přístupu k vědeckému zkoumání minulosti jako takovému. Nicméně i přesto byl za svého života Stukeley považován za jednoho z nejlepších starožitníků a předních odborníků své doby na prehistorické památky Británie.²³

V červnu 1726 odešel z Londýna a přijal pozici venkovského lékaře v Granthamu, kdy Londýn podle svých vlastních slov opustil kvůli nedostatečné podpoře a uznání svého výzkumu ze strany svých kolegů.²⁴ Spolu s odchodem z Londýna také zpřetrhal nečekaně vztahy a kontakty se svými londýnskými kolegy a přáteli a toto chování vysvětlil právě tím, že se jako přátelé prý nechovali a necítil z jejich strany dostatečnou podporu.²⁵ Všechno toto Stukeleyho chování se projevilo také v odlišném přístupu k historickému bádání na základě jeho stále se více prohlubující vášně pro druidismus, ale také ve změnách jeho chování, což mělo vliv i na jeho postavení v rámci *Společnosti starožitníků*. Některým členům *Společnosti* se totiž

¹⁹ HATTON, s. 93.

²⁰ Tamtéž, s. 94.

²¹ PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 76–79.

²² MORTIMER, s. 4.

²³ PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 2.

²⁴ HATTON, s. 95.

²⁵ Tamtéž, s. 95–96.

nezamlouval například i Stukeleyho způsob, jakým v ní vykonával svou pozici tajemníka, hlavně to, že z neznámého důvodu odmítal zveřejňovat knihy, ve kterých vedl veškeré záznamy ze všech jejích setkání.²⁶ Stále více se také podle svých přátel stával excentričtější a nekonformní ve svých zálibách, vyjadřování a vystupování. Například v roce 1725 se zřekl předepsaných módních pravidel a začal nosit na veřejnosti místo paruky své vlastní vlasy.²⁷ Ačkoliv jeho přátelé jeho změnám v chování a přesídlení na venkov nerozuměli a divili se tomu, Stukeley byl podle všeho nadmíru spokojený se všemi svými rozhodnutími a svůj život mimo Londýn a daleko od *Společnosti* si dosti pochvaloval. Například v dopise z února 1726 se svému příteli Samuelu Galeovi svěřil, že je skutečně nadšený ze svého nového domu a ze zahrady a napsal, že tak bude mít konečně prostor věnovat se své velké vášni, a to zahradničení.²⁸ Další novinkou a změnou v jeho životě bylo také to, že se ke konci roku 1726 oženil.

Jak již bylo uvedeno, Stukeleyho propadnutí druidismu bylo ve 20. letech 18. století na vrcholu, a právě proto byla tak těžko uvěřitelná další změna a tentokrát skutečně zcela neočekávaná, a to, když se ujal přijmout místo reverenda a s jeho historickým a druidským výzkumem to vypadalo, že s ním nadobro skončí. Se svojí žádostí stát se reverendem se obrátil na svého přítele, arcibiskupa z Canterbury Williama Wakea a ten mu pomohl získat momentálně uvolněné místo reverenda ve Stamfordu.²⁹ Na místo antických autorů, po dalším přestěhování a změně profese, začal pečlivě a s velkým zaujetím studovat Starý zákon.³⁰ Pro jeho okolí to byla šokující a nečekaná zpráva. Nicméně v dopise svému příteli siru Hansi Sloaneovi z roku 1729 se Stukeley zmiňoval, že jako lékař vydělává pouze 50 liber ročně a že církev by určitě poskytovala mnohem štedřejší prostředky k živobytí.³¹ Z tohoto dopisu se mnozí badatelé domnívali, že to může dokazovat Stukeleyho uvažování o změně profese, včetně jejího pozdějšího uskutečnění z finančních důvodů.

Stejně nečekaně jako z Londýna v roce 1726 odešel, tak se do něho roku 1747 Stukeley opět vrátil. Než k tomu došlo, tak byl již podruhé ženat, neboť jeho první žena

²⁶ HATTON, s. 96.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ STUKELEY, *The Family Memoirs*, s. 188–191.

²⁹ HATTON, s. 97–98.

³⁰ Tamtéž, s. 99.

³¹ PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 84.

Frances zemřela v roce 1737. Poté, co v roce 1757 zemřela i jeho druhá manželka a všechny dcery již byly provdány, žil sám v Londýně a účastnil se již pouze pravidelných setkání *Společnosti starožitníků*.³² V posledních letech svého života se věnoval dalším svým výzkumům, přestože již pouze teoreticky, a to jen od stolu své pracovny. Dumal nad nejrůznějšími otázkami a problémy, psal kázání a věnoval se se zájmem mnoha podnětům, například sledoval literární činnost Jamese Macphersona, jehož každá nová publikace byla dobovou společností živě diskutovaná, a on sám chtěl k jeho práci vyjádřit i svůj názor.³³ Byť nostalgický, ale ne senilní, se až do své poslední chvíle zabýval vším, co ho v životě bavilo, než tím, co ho po smrti čekalo.

V roce 1759 se nadobro odstěhoval z Londýna a odešel dožít na venkov, kde koupil malý venkovský domek v Kentish Town a zde se věnoval místo zahradničení a péči o zahradu již pouhému odpočinku a relaxaci v ní.³⁴ Stukeley zde již také nic nenapsal, ale skutečně zde po dlouhém a naplněném životě pouze odpočíval. V Kentish Town žil až do roku 1765, kdy následkem mrtvice upadl na tři dny do kómatu a v neděli 3. března ve věku 77 let zemřel.³⁵ Pohřben byl na svou žádost v East Hamu, v Essexu, v neoznačeném hrobě.

2.2 Studium

Jak již bylo tedy řečeno, Stukeleyho otec nakonec svolil, aby se mohl na místo práv věnovat medicíně a v roce 1703 proto odešel do Cambridge, kde začal studovat medicínu na Bene't College, která byla později přejmenována na Corpus Christi College.³⁶

Již během svého studia v Cambridge začal Stukeley projevovat zájem o středověké a antické památky a první z mnoha nákresů, které je zachycovaly, vznikly právě zde.³⁷ Většinu svých volných chvil během studia tak Stukeley trávil touláním a cestováním po okolí Cambridge, kde nacházel mnoho ruin středověkých i antických

³² PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 172.

³³ HAYCOCK, s. 233–234.

³⁴ MORTIMER, s. 7.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Tamtéž, s. 2.

³⁷ Tamtéž, s. 3.

staveb, které v něm začaly vzbuzovat velikou zvědavost a podněcovaly jeho fantazii. Na tyto dlouhé průzkumné výpravy se vypravoval buď sám, nebo se svými přáteli a spolužáky. Často také s jistou Marthou Lucasovou, sestrou jednoho ze svých přátel, s níž si podle svých zápisů z deníků velmi rozuměl, a která pro něho byla po dobu jeho času stráveného v Cambridge velice příjemnou společností.³⁸

Studium v Cambridge si velice pochvaloval, s velkým zájmem navštěvoval všechny přednášky a účastnil se všech svých předmětů. Podle rozvrhu každý den absolvoval okolo tří přednášek, přičemž mezi jeho předměty patřily klasická studia, etika, logika, metafyzika, náboženství, matematická studia a filozofie.³⁹ Jak již bylo zmíněno, filozofii si velice oblíbil, a zvláště ta antická měla vliv na formování jeho světonázorů o fundamentálních zákonech bytí a nacházel v ní odpovědi na mnoho svých otázek. Kromě tohoto základního kurikula se na univerzitě věnoval i mnoha jiným doplňujícím předmětům a aktivitám. Byl i jedním z prvních, kdo se účastnil chemických experimentů v nově zřízené univerzitní laboratoři, kterou vedl italský profesor Giovanni Francisco Vigani.⁴⁰ Během svého studia také navštěvoval kurzy francouzštiny a italštiny.⁴¹ Důležitou složkou studia pro něj byla i návštěva Londýna na podzim roku 1706, kde se účastnil kurzů anatomie.⁴²

Během svého studia také zažil nejen mnohé těžké životní momenty spojené se ztrátou části své rodiny, ale i mnohé nepříznivé finanční situace. I přes to se mu podařilo studovat bez větších potíží, naopak byl vynikajícím studentem. V roce 1709 Cambridge po úspěšném a řádném zakončení svého studia opustil a vydal se do Londýna za lékařskou praxí.⁴³

³⁸ STUKELEY, *The Family Memoirs*, s. 45.

³⁹ PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 22.

⁴⁰ Tamtéž, s. 23.

⁴¹ STUKELEY, *The Family Memoirs*, s. 25.

⁴² Tamtéž, s. 32.

⁴³ Tamtéž, s. 43–44.

2.3 Lékař

Po příchodu do Londýna nastoupil na již zmiňovanou lékařskou praxi pod vedením doktora Richarda Meada v St. Thomas's Hospital.⁴⁴ Praxe pod jeho vedením byla pro Stukeleyho mnohostranně přínosná a doktor Mead měl na mladého Stukeleyho velký vliv.

I přes věkový rozdíl a rozdílné postavení se mezi nimi vytvořil velice vřelý přátelský vztah, který trval až do smrti doktora Meada. Mimo hodiny strávené lékařskou praxí trávili volný čas pospolu častými návštěvami kaváren nebo popíjením vína v jeho bytě a probírali spolu veškerá možná společná témata týkající se historie, památek, ale i medicíny a jiných vědních oborů. Doktor Mead byl totiž sám velkým milovníkem historie, památek, starožitností, umění a vědy.⁴⁵ Ačkoliv se Stukeleymu v Londýně velice líbilo, nezdržel se v něm ani jeden rok. I přes příjemnou společnost doktora Meada a atraktivní londýnské prostředí se Stukeley ještě v roce 1710 rozhodl Londýn opustit a zařídit si lékařskou praxi na venkově, v Bostonu v Lincolnshiru. Bohužel k tomuto Stukeleyho životnímu období není k dispozici příliš záznamů a informací, a tak tato část jeho života zůstává v podstatě nezmapovaná.

V roce 1717 se však přestěhoval z Bostonu zpět do Londýna, kde se usadil na dalších devět let svého života. Zde se začal naplno věnovat svým zájmům, a to historii památek doby předřímské a druidů. I přes své aktivní bádání však dále pokračoval ve své lékařské praxi a ve studiu medicíny, přičemž hlavními tématy jeho výzkumu byly funkce orgánů, činnost krevního oběhu, trávicího systému a otázka fungování těla zvířat a s tím spojená problematika ohledně duše zvířete. I přes značný pokrok v medicíně, kterého se 18. století dočkalo, byl Stukeley silně ovlivněn astrologií a newtonovskými principy a snažil se je zakomponovat i do své lékařské praxe.⁴⁶

Během svého pobytu v Londýně se také dočkal velice unikátní zkušenosti. Své medicínské dovednosti totiž uplatnil při velice kuriózní události, kterou byla příležitost provést pitvu mrtvého slona, který uhynul v londýnském zajetí, přičemž výsledky této

⁴⁴ PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 25.

⁴⁵ Tamtéž, s. 27.

⁴⁶ HAYCOCK, s. 57.

operace později i publikoval.⁴⁷ V roce 1726 opustil Stukeley Londýn a vrátil se do Lincolnshiru, kde začal zde pracovat jako venkovský lékař.⁴⁸

2.4 Reverend

Pouhé 3 roky po odchodu z Londýna se Stukeley opět přestěhoval, a to ve spojitosti s novým povoláním. V roce 1729 se stal reverendem v kostele *All Saints* ve Stamfordu. Tato profesní i životní změna proměnila i Stukeleyho směr jeho historického bádání, a to především přes teologii, která se stala pro Stukeleyho novým výchozím bodem při studiu druidismu. Jednalo se o skutečný obrat v jeho profesním i osobním životě. Někteří jeho kolegové a přátelé byli velice zaskočeni, například Thomas Hearne změnu popsal jako „šílenství“ a Roger Gale se dokonce vyjádřil, že bylo pro mnohé, včetně něho samotného, nemilé a nečekané překvapení, když se Stukeley rozhodl odpoutat se od vědy a na místo toho se zavázat církvi.⁴⁹

Tento obrat v profesním a osobním životě některé jeho přátele i pozdější autory přivedl k jistému podezření, jestli tato změna nebyla vyvolána nedostatečnou výší platu v pozici venkovského lékaře či šlo-li o skutečný myšlenkový přerod a o osobní náboženskou potřebu.⁵⁰ Ačkoliv existuje již zmiňovaný dopis siru Hansi Sloaneovi, v němž se v tomto smyslu sám Stukeley vyjadřuje, není na tuto událost doposud jednotný názor či závěr.⁵¹

Při své žádosti o místo reverenda Stukeley sepsal arcibiskupovi z Canterbury Williamu Wakeovi velice výmluvný dopis, ve kterém zavrhnul velkou část svých předchozích závěrů, myšlenek a zájmů a zaslíbil se, že jedinou vírou jeho života je anglikánská církev, jíž hodlá zasvětit zbytek svého života.⁵² William Wake měl pro Stukeleyho vždy vlídné slovo a velice si ho vážil po celou dobu jejich přátelství i za to,

⁴⁷ MORTIMER, s. 4. Celý a podrobný záznam celé operace Stukeley publikoval v díle s názvem *Of the Spleen, its Description and History, Uses and Diseases; with Observations of the Dissection of an Elephant* z roku 1723.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ HATTON, s. 88.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² HAYCOCK, s. 193.

že Stukeley dokázal tak energicky hájit anglikánskou církev,⁵³ byť prostřednictvím historického bádání a jím vytvořeného druidského schématu. Stukeleyho zájem o post reverenda v roce 1729 arcibiskup z Canterbury velice vítal, a jako svému příteli, mu důvěřoval, že se tohoto svého nového poslání zhostí s mimořádnou pečlivostí a bohabojností.

Někteří jeho přátelé i pozdější badatelé se domnívali, že Stukeleyho teologické smýšlení mohlo být také ovlivněno jeho idolem a přítelem Isaacem Newtonem. Právě na základě jejich společného přátelství, byly později porovnávány různé okamžiky z jejich životů, které souvisely s jejich vírou a zálibou v podobných náboženských a teologických představách a názorech. Proto dlouho existovala i představa, že k tak nečekané životní změně došlo následkem nějakého psychického zhroucení či hlubokého vnitřního pohnutí, jež nejspíše způsobily proměny zájmů a názorů na základě jeho křesťanského bádání, které mohlo být podobné jako v případě Isaaca Newtona, a jež figurovalo po dlouhou dobu jako jediné možné vysvětlení.⁵⁴

Život ve Stamfordu se mu velice líbil a pochvaloval si ho v nejednom dopise svým přátelům. Také zde se snažil vynaložit úsilí, aby si vytvořil dostatečně vhodné a příjemné prostředí, v němž by se mohl dál věnovat svým zájmům a své práci a bádání, jehož se i přes veškeré obavy okolí nevzdal. Ve Stamfordu tak Stukeley založil novou literární a starožitnickou společnost pojmenovanou jako *The Brazen Nose Society*, která se měla scházet jednou týdně.⁵⁵ Kromě psaní a zahradničení se také Stukeley věnoval zvelebování svého stamfordského domu.⁵⁶ S touto činností mohl spojit svůj další stálý koníček, a to záchranu památek či alespoň jejich částí. Když se totiž odstraňovaly ze stamfordských kostelů staré vitráže a okenice, Stukeley je zachraňoval a zakomponovával je do svého domu a zahradních altánů.⁵⁷ Spolu s tím používal i vyřazenou sochařskou výzdobu, která též našla uplatnění v jeho domě i zahradě.⁵⁸

V zimě 1737 zemřela ve věku 40 let jeho manželka Frances, přičemž rok na to se oženil znovu a jeho druhou manželkou se stala sestra bratří Galeových, jejíž vysoké

⁵³ PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 116.

⁵⁴ Tamtéž, s. 183.

⁵⁵ STUKELEY, *The Family Memoris*, s. 289.

⁵⁶ PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 140.

⁵⁷ REEVE, Matthew M., *Of Druids, the Gothic, and the Origins of Architecture: The Garden Designs of William Stukeley (1687–1765)*. In: *The British Art Journal*, 13, 2012, 3, s. 13.

⁵⁸ Tamtéž.

věno umožnilo Stukeleymu vést dvě domácnosti, jednu v domě ve Stamfordu a druhou v Londýně.⁵⁹

V roce 1741 se stal členem další odborné společnosti, a to *Egyptské společnosti* spoluzaložené lordem Sandwiche⁶⁰, díky čemuž se setkal se svým pozdějším dobrým přítelem a současně s dalším členem společnosti, s vévodou Montaguem.⁶¹ Pro Stukeleyho to bylo plodné a vzájemně nakloněné přátelství, ve kterém toho sdíleli mnoho společného. Kromě zálib ve starožitnictví a památkách, měl s vévodou společnou také lásku ke zvířatům, přírodě, ke středověké architektuře, ale také i některé povahové rysy.⁶²

Ve 40. letech 18. století se také navrátil k dalšímu ze svých koníčků, který ho provázal již od dob studií v Cambridge, a to k architektuře, konkrétně ke gotickému slohu. Začal vytvářet nejrůznější návrhy staveb po vzoru gotiky, jejímuž vzhledu již v mládí naprosto propadl.⁶³ Zahájil tak práci na různých projektech, které se až na výjimky, nedostaly dál, než na listy jeho skicáře. V roce 1744 pro vévodu Montagu vytvořil návrh mostu, který měl být umístěn v parku v jeho sídle v Boughtonu a měl být postaven právě v gotickém slohu, nicméně k tomu nikdy bohužel nedošlo.⁶⁴ Místo skutečného mostu tak vznikl alespoň jeho model, který se nachází v Boughtonském sídle.⁶⁵ Ve stejném roce jako navrhoval most pro vévodu, vytvořil i návrh jeho soukromého vévodského mauzolea, ale to se též nikdy nepostavilo.⁶⁶ Jediný projekt, který byl dotažen až do konce, vytvořil na své vlastní zahradě. Pro svou ženu zde nechal podle svého návrhu zbudovat nový skleník s gotickými prvky, přičemž okna do něj vsazená, pocházela právě ze stamfordských kostelíků.⁶⁷

⁵⁹ MORTIMER, s. 5.

⁶⁰ John Montagu, 4. hrabě ze Sandwiche (1718–1792).

⁶¹ HAYCOCK, s. 224. Jednalo se o Johna Montagu, 2. vévodu Montagu (1690–1749).

⁶² PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 145–146.

⁶³ REEVE, s. 9.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ *View of an architectural model of a Gothick Bridge for Boughton Park of 1744 to the design of William Stukeley* [online], [cit. 2019-03-09], Dostupné z: <https://archive.historicengland.org.uk/SingleResult/Default.aspx?id=102021&t=advanced&io=true&pe=Mare&r=Photographer&l=all&page=56>.

⁶⁶ PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 151.

⁶⁷ Tamtéž, s. 154.

Ve Stamfordu žil a pracoval ještě několik dalších let, než se v roce 1747 rozhodl opět se přestěhovat do Londýna. Zde se stal reverendem v kostele St. George na Queen Square a zůstal jím až do svého opětovného a zároveň posledního odchodu na venkov.

2.5 Starožitník

Ačkoliv se nikdy ve svém životě profesně historií nezabýval a jeho skutečná povolání, ať už lékař či reverend tomu byla více než vzdálená, historií žil téměř celý svůj život. Jeho největší přínos tak paradoxně plyne z pouhého koníčku, který se ale pro Stukeleyho stal tím hlavním životním posláním. Již od svého pobytu v Cambridge Stukeley tíhnul k historii, hlavně k jejím hmotným pozůstatkům, které ho fascinovaly a o nichž se toužil dozvědět co nejvíce. Proto není divu, že stál později u zrodu takové společnosti, která výzkum památek, starožitností a nejrůznějších historických kuriozit podporovala a zprostředkovávala o nich doposud dostupné vydané a shromážděné informace pro všechny možné zájemce.

Než se Stukeley dostal do správného prostředí, ve kterém ona organizace vznikla, musely se nejdříve objevit snahy, tyto zájmy a aktivity s tím spojené, sdružit v určitou instituci, a to prostřednictvím těch správných a odhodlaných jedinců. Těmi byli Humphrey Wanley, John Bayford a John Talman (všichni pozdější Stukeleyho přátelé), kteří se začali scházet od roku 1707 každý pátek v šest hodin večer v *Bear Tavern* ve Strandu, a další členové se k této nově vznikající společnosti začali rychle přidávat.⁶⁸ V tomto zárodku se ještě nejednalo o žádnou oficiální organizaci, zpočátku měla velice neformální povahu. Takto společnost ve své první etapě fungovala pouze do roku 1708 kvůli ztrátě podpory jednoho ze svých důležitých členů a opětovně začala až v roce 1717, kdy se k ní připojil právě Stukeley.⁶⁹

Když se Stukeley v roce 1717 podruhé přestěhoval do Londýna, setkal se zde s již zmíněnými pány a po vzájemné domluvě spojili své síly dohromady s cílem onu organizaci ze Strandu obnovit a učinit z ní oficiální instituci. Stukeley byl záhy zvolen tajemníkem nově vzniklé *Společnosti starožitníků* a sepsal tak její první články

⁶⁸ *History of our society* [online], [cit. 2019-03-09], Dostupné z: <https://www.sal.org.uk/about-us/our-history/>.

⁶⁹ THOMPSON, F. H., *The Society of Antiquaries of London: Its History and Activities*. In: *Proceedings of the Massachusetts Historical Society*, 93, 1981, s. 6.

a stanovy, přičemž jedním z pravidel byl i závazek, že každý člen bude měsíčně platit 1 šilink do společného fondu na publikační činnost, dále také sepsal pravidla voleb a po dobu, kdy byl v pozici tajemníka, vedl i záznamy ze všech setkání.⁷⁰

Zde v Londýně se začal naplno věnovat svým zálibám a veškerým svým bádáním, s tím, že hlavním tématem, které u něho začalo převažovat, byl druidismus. Tím se Stukeley později stále více vzdaloval od skutečného vědeckého zkoumání, které se začalo měnit na pouhé teoretizování, stavěném na jeho nepodložených názorech a představách. Postupem času, jak se stále více a více ponořoval do svého druidského fantazírování, se měnilo i jeho postavení v rámci londýnské vědecké společnosti a jeho autorita se v očích její části postupně snižovala.⁷¹ Časem se také omezovala jeho aktivita v rámci *Společnosti*. Ačkoliv byl jejím tajemníkem, hrál v jejích činnostech pramalou roli a tím, jak *Společnost* projevovala stále více zájmu o středověkou problematiku, což se neshodovalo právě se Stukeleyho momentálními zájmy, přestal s ní postupně sdílet a konzultovat své aktivity, výzkumy či jakoukoliv jinou práci, které se zrovna věnoval.⁷² I z tohoto důvodu se ve *Společnosti* příliš neangažoval a částečně s ní přerušil kontakt, když odešel opět z Londýna na venkov v roce 1726. Při odchodu z Londýna rezignoval i na svou funkci tajemníka a znovu se jí stal až v roce 1754.⁷³

⁷⁰ THOMPSON, s. 6.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 42.

⁷³ Tamtéž.

3 Stukeleyho práce

3.1 Starožitnická a historická práce

Stukeley se samozřejmě jako vzdělaný gentleman 18. století zabýval nejrůznějšími vědními obory. V kontextu historického bádání u něho převažoval zájem o památky, starožitnosti, o historii křesťanství, římskou a předřímskou Británii a druidy. Z jeho mnohých bádání a studií o těchto tématech vznikla mnohá díla; ta nejvýznamnější budou v průběhu následujících kapitol postupně představena.

Stukeleyho historická práce byla především spojena s neochvějnou vírou v existenci druidů a se silnou konkrétní představou o nich. Přesvědčení o pravdivosti druidských mýtů ho celoživotně v mnoha ohledech velice ovlivnilo. Druidský leitmotiv celé jeho historické práce vyvolala kromě osobního zájmu i jistá potřeba útěku před dobovým výkladem světa a vesmíru jako něčeho nekonečného a bez vyššího řádu a smyslu, což Stukeleyho děsilo.⁷⁴ Řád, který bytostně potřeboval, hledal právě prostřednictvím kresby a zkoumání britských památek, jako pomníků času, a pátral po systému v nich. Druidové, o nichž se domníval, že byli autory těchto staveb, podle něj tento systém a řád znali. Věřil, že se tedy ukrývá v mnohých kamenných monumentech, jako byly například i Stonehenge a Avebury.

Pokud jde o jeho nejdůležitější a nejvýznamnější práce, jedná se bezesporu o díla o Stonehenge a Avebury. Stukeley považoval tato svá díla za první dvě části série knih s názvem *Patriarchal Christianity, or A Chronological History of the Origin and Progress of True Religion and of Idolatry*, bohužel ze zamýšlených dalších 5 knih již žádnou další nenapsal.⁷⁵ Bádáním nad výše uvedenými místy strávil velkou část svého života a při jejich zkoumání učinil skutečně mnoho významných objevů a vyslovil i nemálo zajímavých názorů a závěrů. Při práci na svých teoriích a výzkumech týkajících se jak Stonehenge, Avebury, tak i druidů, se Stukeley snažil v počátcích přistupovat k jejich zkoumání jako tabula rasa.⁷⁶ Byť byl samozřejmě seznámen s dostupnou literaturou, která se k těmto tématům vázala, nechtěl být v žádném ohledu ovlivněný. Z

⁷⁴ HATTON, s. 88.

⁷⁵ Tamtéž, s. 101.

⁷⁶ PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 104–105.

literatury čerpal kromě nejzákladnějších faktů pouze inspiraci, která místa navštívit, a možná tak prostřednictvím jejich návštěvy odpovědět na řadu palčivých otázek a formulovat myšlenky, jež by mu pomohly najít již zmíněný řád a systém, jenž toužil odhalit.

Kromě mnoha jiného Stukeley jako první označil Stonehenge a Avebury za předřímské stavby, jež byly postaveny druidy. Až postupem času se prokázalo, že se mnohokrát zmýlil. Nicméně v určení těchto staveb do doby před příchodem Římanů, měl správný odhad. Z počátku 18. století byl ale sám, kdo něco takového tvrdil. Jeho předchůdci, současníci, a i on sám, při svém bádání o britské nejstarší historii stále operovali s myšlenkou, že svět byl stvořen roku 4004 př. n. l. a že starozákonní události byly nezvratnými fakty.⁷⁷ Proto spousta Stukeleyho předchůdců (např. Inigo Jones), ale i současníků (např. Thomas Hearne) skálopevně věřila, že Stonehenge a Avebury pocházejí z doby římské;⁷⁸ představa starších chrámových staveb v Británii než těch římských, se považovala za nemyslitelnou. Ačkoliv vycházel ze stejných předpokladů, měl své neotřelé teorie; tedy že se jedná o výtvořiny ještě starší než římské pozůstatky.⁷⁹

Stukeley se věnoval Stonehenge a Avebury velice pečlivě a strávil na těchto místech mnoho času po několika po sobě jdoucích letech. Tento jeho výzkum byl rozsáhlý a náročný na rozdíl od ostatních míst, která už měl tu příležitost navštívit a jež nedosahovala takové komplexnosti a nacházela se na menší rozloze. Samotné výzkumy Stonehenge a Avebury se také v několika aspektech navzájem odlišovaly, a to především v povaze lokality, kterou zkoumal. V případě Stonehenge se jednalo o stavbu a bezprostředně blízký okolní reliéf na menším a těsně propojeném území. Při výzkumu Avebury se ovšem nejednalo pouze o tuto památku samotnou, ale i o všechny přiléhající monumenty v okolí (Windmill Hill, Silbury Hill atd.), které dohromady tvoří komplex svatyní a poutních míst z doby neolitu a doby bronzové, a tudíž tak vytváří větší územní rozsah výzkumu, než tomu bylo u Stonehenge.⁸⁰

Kromě archeologických aktivit se zabýval i původem druidů a nejstarších britských obyvatel, kterým říkal jako jeden z prvních Keltové, kteréžto pojmenování se

⁷⁷ PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 120.

⁷⁸ PIGGOTT, Stuart, *The Druids*, New York 1968, s. 147.

⁷⁹ Více ke Stukeleyho teoriím o stáří těchto dvou konkrétních památek v kapitolách o Stonehenge a Avebury v této bakalářské práci.

⁸⁰ *Avebury* [online], [cit. 2019-02-27], Dostupné z: <https://www.english-heritage.org.uk/visit/places/avebury/>.

právě v 18. století tolik rozšířilo.⁸¹ K tomuto studiu Stukeley používal více autorů, přičemž jednoho si velmi oblíbil a jeho závěry se nechal nejvíce inspirovat. Při svých snahách vyložit původ Keltů, vycházel především z práce francouzského autora Samuela Bocharta *Geographia Sacra* (1646–1647) a *Hieroicoicon* (1663), které pojednávaly o rozšíření lidstva po velké potopě a o Feničanech a jejich jazyce.⁸²

3.2 Vývoj zájmu a zaměření

Stukeley od dětství projevoval zájem o velké množství oborů a témat. Již v raném věku obrátil svoji pozornost k vědě. Zprvu se věnoval vědám přírodním a později ho upoutaly vědy humanitní, především se zřetelem na historii. Jeho záliba v historii byla pro něj pouhou vstupní branou, která zprostředkovala širší rámec vědomostí a základních informací, díky nimž objevil skutečnou povahu svého celoživotního zájmu. Památky a starožitnosti především, se mu staly předmětem zkoumání, který pro něho představoval životní intelektuální naplnění. To završil svým pozdějším objevením a zkoumáním druidů, které ho pohltilo celého a zaměstnávalo téměř až do konce jeho života.⁸³

Stukeley se dostal do styku s památkami nejdříve během studií v Cambridge. Velice si oblíbil středověk a antiku a jejich stavební pozůstatky. Nicméně zájem o předřímské období se v něm zrodil až po roce 1710. V tomto roce navštívil místo známé jako *Rollright Stones* a toto první setkání s prehistorickou kamennou památkou mělo na jeho pozdější zaměření významný vliv.⁸⁴ Již při prvním pohledu na tyčící se kameny ze země nepochyboval, že se jedná o předřímskou stavbu, ale netušil, kdo a kdy ji mohl postavit.

V rámci tohoto svého nového zaměření a zájmu podnikl mezi lety 1710 až 1725 sérii cest po Británii a navštěvoval tak britské pamětihodnosti, přičemž z počátku cesty zahrnovaly pouze kostely, katedrály, torza klášterů, hradů, přírodní památky a teprve po

⁸¹ PIGGOTT, *The Druids*, s. 152.

⁸² *Samuel Bochart* [online], [cit. 2019-03-09], Dostupné z: <http://www.jewishencyclopedia.com/articles/3450-bochart-samuel>.

⁸³ Více o Stukeleyho druidských teoriích a bádání s nimi spojeném v kapitole o druidech v této bakalářské práci.

⁸⁴ PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 34.

čase, až ve 20. letech 18. století, začaly převažovat prehistorické kamenné monumenty a mohyly.⁸⁵

Zásadní vliv na obsah jeho zkoumání měla také různá setkání a členství v rámci mnoha společností. Například záhy po příchodu do Bostonu, Stukeley vstoupil do nově vzniklé společnosti *Spalding Gentlemen's Society*, kde měl tu možnost poznat soudobé starožitníky a věhlasné osobnosti své doby. Tím nejdůležitějším setkáním, z pohledu jeho pozdější vědecké práce, bylo to s bratry Rogerem a Samuelem Galeovými, kteří mu představili dílo Johna Aubreyho *Monumenta Britannica*.⁸⁶ Tento moment se pro něho stal klíčovým, neboť daná kniha pro něj později představovala studnici inspirace a poznání. Na jejím základě navštívil mnohá místa, mezi jinými hlavně Stonehenge a Avebury. A kromě zdroje informací o mnohých místech, získal také věrné společníky na ony výzkumné cesty, tedy Rogera a Samuela Galeovy.⁸⁷ V *Spalding Gentlemen's Society* také dále rozvíjel i své další zájmy. Kromě památek a starožitnostem, se zde také věnoval různým vědním oborům; studoval zde astronomii, architekturu, přírodní historii, botaniku, geografii, historii, teologii a hudbu.⁸⁸

V roce 1717 vstoupil mezi svobodné zednáře. Toto členství v něm probouzelo a rozvíjelo pro něj velice atraktivní představy nejen o původu této společnosti. Například myšlenka toho, že by mohlo mít svobodné zednářství kořeny již v antice a možná i v raně pohanských náboženských systémech (jak se dobově tradovalo), jako bylo například i druidské náboženství, ho nesmírně fascinovala, a právě tato a jí podobné myšlenky, měly později důležitý vliv na jeho výzkum a vnímání druidů.⁸⁹

V této době se začal věnovat historii pohanských náboženských systémů, které považoval za předlohu samotnému křesťanství, jež bylo současně též předmětem jeho studia. Nicméně tak silný zájem o historii křesťanství u něho nefiguroval vždy. Do poloviny 20. let 18. století se Stukeley vyznačoval spíše nezájmem o křesťanství jako takové, a naopak zapáleným osobním zaujetím a zájmem o antickou mytologii, filozofii a náboženství s nimi spojená.⁹⁰ Později pod vlivem antického odkazu podlehl egyptské

⁸⁵ MORTIMER, s. 3.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ PIGGOTT, Stuart, *Ancient Britons and the Antiquarian Imagination: Ideas from the Renaissance to the Regency*, London 1989, s. 125.

⁸⁸ MORTIMER, s. 3.

⁸⁹ Tamtéž, s. 4.

⁹⁰ HAYCOCK, s. 86–87.

filozofii a jejich promyšlené kosmogonii a kosmologii, o nichž se domníval, že se v nich nachází odpovědi na veškeré kosmické otázky bytí, hlavně při hledání a určení vyššího principu světa a života v něm.⁹¹

Ve druhé polovině 20. let 18. století nastal však obrat a celý Stukeleyho přístup se kompletně přeorientoval. Právě poté, co se stal reverendem, zrodilo se jeho náboženské schéma, které zahrnovalo jak řecké, egyptské, druidské, tak i křesťanské tradice. Byl přesvědčen, že ve Stonehenge a Avebury se pro jeho teorie nacházejí pevné důkazy. Snažil se nalézt propojení, které by dávalo jeho svéráznému výzkumu smysl. Například se probíral záznamy o antické ikonografii ve snaze nalézt podobná kruhová vyobrazení či schémata, která by připomínala Stonehenge nebo Avebury.⁹² Na základě svých dalších různých úvah považoval například egyptské a druidské kněží za mistry ve stavitelství božích chrámů, kdy samotná tradice tohoto typu stavby musí nutně pocházet od nich a od nikoho jiného.⁹³

Stukeley skutečně oplýval mnohými zajímavými a velice osobitými představami a názory, z nichž produkoval pozoruhodné, někdy možná až úsměvné závěry. Ať už ale jeho zájem o prehistorii, památky, starožitnosti a druidy prošel jakýmkoliv vývojem, na jeho konci zůstal jedinečný odkaz, který má co říci ještě dnes.

3.3 Itinerarium Curiosum

Stukeleyho prvním významným dílem byl spis *Itinerarium Curiosum, Or, An Account of the Antiquitys and Remarkable Curiositys in Nature and Art, Observ'd i Travels thro' Great Britain*, který vznikl jako sběrný deník a záznamník jeho cest po Británii, vydaný roku 1724.⁹⁴ Toto dílo obsahovalo první sérii detailních nákresů a popisů, které se pro něho staly tak typické a jimiž později tolik proslul.

Tato práce obsahuje podrobné popisy a vyobrazení především pozůstalých římských a středověkých památek v Anglii. Jedná se hlavně o různé fragmenty římských cest, lázní, pevností, středověkých hradů, kostelů, klášterů a katedrál, ale také

⁹¹ HAYCOCK, s. 209.

⁹² HATTON, s. 95.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Práce je dostupná online viz https://archive.org/details/bub_gb_HphaAAAAYAAJ.

obsahuje nákresy různých přírodních zákoutí a zajímavých míst, jež ho zaujaly.⁹⁵ Všechny je navštívil mezi lety 1720 a 1725, kdy se svými přáteli podnikl již zmíněnou sérii objevných a průzkumných cest. Za navštívenými místy putovali a křižovali téměř celou Anglii, od Kentu po Devon, od Wrexhamu po Lincolnshire a od jihu Anglie až na sever k Hadrianovu valu.⁹⁶ Z těchto cest si vedl Stukeley podrobný deník a skicář, které později vyšly právě jako *Itinerarium Curiosum*, nicméně s podivem neobsahuje záznamy o Stonehenge a Avebury, ačkoliv je v daném časovém rozmezí také navštívil.⁹⁷

Na těchto cestách ještě striktně nehledal ani prehistorické památky ani druidy, nýbrž zaznamenával vše, co shledal zajímavým, od architektonických pozůstatků antiky, středověku, po nejrůznější přírodní úkazy a zajímavosti, jak již bylo řečeno. Na těchto cestách byl velice okouzlen gotikou a středověkem obecně, přičemž gotiku vnímal za velice plodné kulturní historické období a samotný stavební sloh za esteticky precizní a nápaditý.⁹⁸ V tomto se naprosto rozcházel se soudobým společenským, ale i historickým stanoviskem, jehož soud vůči gotice konkrétně, nebyl příliš smířlivý.

Poté, co vyšlo *Itinerarium Curiosum*, se bohužel už do terénu Stukeley nikdy nevrátil a exkavace byly vystřídány zkoumáním a hloubáním, nejen o historii, od stolu jeho pracovny.⁹⁹ Vzhledem k jeho pozdějšímu pracovnímu přístupu a profesním i osobním změnám, které měly dopad na podobu jeho výzkumu, se jedná o ojedinělé dílo časosběrného rozsahu, jež spadá do doby jeho velkého pracovního nasazení. Z této doby pochází také veškeré archeologické práce a údaje z toho vzešlé sloužily později jako podklad pro práci na jeho dalších významných dílech týkajících se Stonehenge a Avebury.

Tento spis byl znovu vydán v roce 1776 a byl doplněn o některé dříve nepublikované Stukeleyho nákresy a vyobrazení anglických pamětihodností.¹⁰⁰ Třetí vydání rozdělené do dvou dílů vyšlo, vzhledem k datu prvního publikování, v podstatě nedávno, a to v roce 1969.¹⁰¹

⁹⁵ MORTIMER, s. 79.

⁹⁶ PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 31.

⁹⁷ Tamtéž, s. 32.

⁹⁸ PIGGOTT, *The Druids*, s. 143.

⁹⁹ MORTIMER, s. 4.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 80.

¹⁰¹ Tamtéž.

3.4 Stonehenge

V roce 1740 vyšla Stukeleyho další významná práce, a to *Stonehenge, A Temple Restor'd to the British Druids*.¹⁰² Jednalo se o první samostatné dílo, které podávalo o Stonehenge jistý, částečně ucelený obraz, založený na jeho podrobném prozkoumání a archeologických výzkumech. Ačkoliv se jednalo již od dob jeho vzniku o velice významné místo a o naprostou raritu, postupem času se na ně zapomnělo. A vzhledem ke stavu historické mobility, úrovně komunikace a obecného povědomí toho, co se nacházelo za hranicemi nejbližší vesnice, potoka či lesa, bylo mizivé, zůstalo víceméně záhadou až do 18. století.

Impozantní kamenná stavba prošla několika vývojovými stádii. Její nejmladší etapa, tedy slavný kamenný kruh ze sarsenů a modráků se datuje přibližně do roku 2500 př. n. l.¹⁰³ S příchodem Anglosasů bylo již Stonehenge využíváno a navštěvováno poněkud sporadičtěji, až upadlo na jistou dobu víceméně v zapomnění. Povědomí a zájem o Stonehenge se probouzel velice pomalu a postupně. V průběhu historie bylo pouze pár jedinců, kteří o něm věděli a zajímali se o jeho historii. Mezi důležité záznamy o Stonehenge patří například první zmínka od Geoffreye z Monmouthu (1095–1155)¹⁰⁴ či první popis od Williama Camdena (1551–1623) v jeho slavném díle *Britannia*. Spíše se ale stávalo objektem zájmu různých lapků či hledačů pokladů. O Stonehenge se zajímal například i Jakub I., jenž vyslal posádku, aby v jeho místě kopala v naději nalézt poklad a v zájmu o něj pokračoval i Karel I., který pověřil Johna Aubreyho, jako svého dvorního starožitníka, aby místo podrobně prozkoumal.¹⁰⁵ Tímto způsobem se tedy John Aubrey dostal k výzkumu Stonehenge a k sepsání svého díla, které později rozhodným způsobem ovlivnilo právě Stukeleyho.

Na počátku 18. století se Stonehenge opět vracelo do většího povědomí, a to díky novým podmínkám v dopravě, začaly se stavět nové cesty, které tak zpřístupnily

¹⁰² Práce je k dispozici online viz [https://iiif.lib.harvard.edu/manifests/view/drs:46626364\\$1i](https://iiif.lib.harvard.edu/manifests/view/drs:46626364$1i).

¹⁰³ *History of Stonehenge* [online], [cit. 2019-03-09], Dostupné z: <https://www.english-heritage.org.uk/visit/places/stonehenge/history-and-stories/history/>.

¹⁰⁴ HAWKINS, Gerald S., WHITE, John B., *Stonehenge Decoded*, London 1965, s. 2.

¹⁰⁵ ARONSON, Marc, PEARSON, Mike, Parker, *If Stones Could Speak: Unlocking the Secrets of Stonehenge*, Washington, D.C. 2010, s. 26.

mnohá, do té doby hůře dostupná nebo opomíjená místa. To přispělo ke zvýšení kvality pohybu v zemi, ale i ke zrodu prvopočátků turistiky a výletnictví. Stonehenge se tak stalo novou vyhledávanou zastávkou na cestách.¹⁰⁶

Stukeley navštívil Stonehenge poprvé na základě četby Aubreyho v roce 1721. Každé následující léto, mezi roky 1722 a 1724, pak Stukeley strávil ve Stonehenge několik týdnů.¹⁰⁷ Vždy ve stejném časovém rozpětí také navštívil Avebury. Bylo to jediné období v roce, kdy se mohl skutečně aktivně věnovat terénnímu průzkumu obou těchto lokalit. Na základě opětovného pročítání a opakované kritiky nákresu a popisu Stonehenge v díle *Britannia* od Williama Camdena se Stukeley s podporou lorda Pembroka rozhodl na Stonehenge podrobně zaměřit a vytvořit tak novou práci o Stonehenge, která by byla komplexní a se správnými údaji o památce.¹⁰⁸ Celý tento rozsáhlý archeologický výzkum a publikaci o Stonehenge podporoval a pomáhal financovat právě lord Pembroke.¹⁰⁹

Díky Stukeleyho pozorováním a průzkumům této památky víme o důležitých informacích týkajících se celé lokality. Jedná se o základní údaje, které jsou dnes o této památce obecně známé a první, kdo je podal, byl právě Stukeley. Jeho výzkum nám zprostředkoval do té doby neurčené a nepublikované poznatky o architektuře a orientaci stavby, o použití odlišných typů kamenů či o možných stavebních metodách.¹¹⁰ Jeho dalším přínosem bylo také objevení valu na sever od stavby Stonehenge, dále určení několika mohyl v okolí památky, a také specifická terminologie, kterou zavedl, a ta se stala základem archeologického slovníku k tomuto místu. Nejvíce se uchytila například slova jako *trilit*¹¹¹ nebo *cursus*.¹¹² V roce 1721 objevil *avenue*, dlouhou zakřivenou alej, která vede přímo od Stonehenge k řece Avoně a o níž se mylně domníval, že se jedná o

¹⁰⁶ PIGGOTT, *Ancient Britons*, s. 146.

¹⁰⁷ BURL, Aubrey, *A Brief History of Stonehenge: A Complete History and Archaeology of the World's Most Enigmatic Stone Circle*. New York 2007, s. 4.

¹⁰⁸ PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 37.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 110.

¹¹⁰ MORTIMER, s. 12.

¹¹¹ Označení pro dva vertikálně stojící kamenné bloky, které jsou seshora spojeny jedním horizontálním kamenným překladem.

¹¹² MORTIMER, s. 12. *Cursus* je označení pro dva rovnoběžné příkopy, které jsou vybudovány tak, že vytvářejí vnitřní prostor mezi sebou, jenž připomíná širokou cestu, mívá nejrůznější rozměry a bývá také různě posazený v terénu, přičemž ten u Stonehenge má na délku přibližně 3 kilometry.

římský hipodrom.¹¹³ V roce 1723 objevil *cursus*, který rovněž považoval za hipodrom.¹¹⁴

Jako stavitele Stonehenge Stukeley nesprávně určil druidy. Věřil, že památky jako Stonehenge sloužily druidům k uctívání biblického hada, a tak je spolu s Avebury a dalšími podobnými kamennými megality považoval za tzv. hadí chrámy, které souhrnně označoval jako *Dracontia*.¹¹⁵ Stukeley své teorie o druidském chrámu ve Stonehenge dokládal na základě komparace starověké řecké a římské chrámové architektury a v případě Stonehenge se domníval, že se jednalo o její druidskou verzi, postavenou dávnými Britony.¹¹⁶ A vzhledem k tomu, že druidové byly Caesarem a dalšími klasickými autory popisováni jako část původního usazeného britského obyvatelstva, které bylo zbožné a praktikovalo obřady, byla to dohromady se Stonehenge jednoduchá rovnice. A přestože antičtí autoři nezmiňují žádné druidské kamenné chrámy a svatyně, naopak popisují, že se druidské obřady konaly v lesích, tato Stukeleyho teorie a její nezlomné prosazování se natolik vžilo do obecného povědomí, že přetrvává dokonce i v současné době.¹¹⁷ Jeho představa Stonehenge jako druidského chrámu tvořila ve spojitosti s jeho pokračovatelem Johnem Smithem a jeho teorií o Stonehenge jako dávné observatoře, která měla pomoci sledovat nebeská tělesa, hlavní interpretaci této památky až do poloviny 19. století.¹¹⁸

V létě roku 1723 se spolu se svým patronem a přítelem lordem Pembrokiem věnovali ve Stonehenge podrobným měřením celé památky.¹¹⁹ Stukeley při měření došel k názoru, že stavitelé používali prokazatelně jednotku na měření délky, kterou nazval „druidský loket“ (vzdálenost 20,8 palců=0,528 m) a že kameny nejsou umístěny nahodile, nýbrž jsou rozmístěny jeden od druhého v přesných a pravidelně vyměřených rozestupech.¹²⁰

¹¹³ RICHARDS, Julian, *English Heritage Book of Stonehenge*, London 1991, s. 32.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 80.

¹¹⁵ HAWKINS, s. 19.

¹¹⁶ PEARSON, Mike Parker, *Researching Stonehenge: Theories Past and Present*. In: *Archeology International*, 16, 2013, s. 74.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 75.

¹¹⁸ CUSACK, Carole M., *Charmed Circle: Stonehenge, Contemporary Paganism, and Alternative Archaeology*. In: *Numen*, 59, 2012, 2/3, s. 145.

¹¹⁹ STUKELEY, William, *Stonehenge a Temple Restor'd to the British Druids: By William Stukeley*, London 1740, s. 28.

¹²⁰ HAWKINS, s. 19.

Kromě měření také společně ve Stonehenge kopali a zkoumali odkryté mohyly, kde nacházeli lidské i zvířecí kosti, přičemž právě při prvním ohledání kostí Stukeley využíval své lékařské znalosti a byl tak schopen určit základní informace o nalezených jedincích.¹²¹ V jednom z mnoha hrobů například určil ostatky čtrnáctileté dívky, jejíž kosti byly nalezeny spolu se zbytky šperků (jednalo se o fragmenty opracovaného zlata a barveného skla).¹²²

Jako první se také snažil použít vědeckých metod a postupů při snaze určit dataci stáří Stonehenge, a to ve spolupráci s Edmundem Halleyem, jenž již dříve na základě mikroskopického průzkumu úlomků sarsenů ze Stonehenge určil jeho stáří na 2000 až 3000 let.¹²³ Později, když Halley spolupracoval se Stukeleym, propočítali změnu magnetického kolísání pozice severu v Anglii, jehož rozkolísání se pohybovalo v rozmezí 700 let.¹²⁴ Na základě toho Halley určil, že Stonehenge bylo postaveno v době, kdy byla odchylka stejná jako v roce 1620 (při porovnání změn se dostali pouze k záznamům starým nanejvýš 200 let), a proto muselo být postaveno podle Halleyho buď kolem roku 920 n. l., 220 n. l. nebo 460 př. n. l.¹²⁵ Stukeley si od Halleyho vybral právě tento poslední letopočet.¹²⁶

Stukeleyho prvenství také spočívá v tom, že spojil do souvislosti se Stonehenge astronomii, a to konkrétně letní slunovrat,¹²⁷ jenž byl až do nedávné doby mylně považován za hlavní období užívání Stonehenge. Nicméně nedávné archeologické průzkumy celé lokality odhalily, že významný byl, ve spojitosti s využíváním této památky, také zimní slunovrat, ne-li významnější.¹²⁸ Během svého průzkumu Stonehenge se Stukeley snažil také rozluštit i etymologii jeho názvu.¹²⁹

¹²¹ STUKELEY, *Stonehenge*, s. 44.

¹²² Tamtéž, s. 45.

¹²³ BURL, *A Brief History of Stonehenge*, s. 46.

¹²⁴ CHIPPINDALE, Christopher, *Stonehenge Complete*, London 1994, s. 79.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ HAWKINS, s. 20.

¹²⁸ *Food and Feasting at Stonehenge* [online], [cit. 2019-02-27], Dostupné z: <http://www.english-heritage.org.uk/visit/places/stonehenge/history/food-feasting/?lang=en#>.

¹²⁹ MORTIMER, s. 10.

3.5 Avebury

Avebury je po Stonehenge druhou nejznámější a největší megalitickou památkou v Anglii. Jedná se o další rozsáhlý kruh tvořený sarseny, jehož datace stavby se odhaduje na rozmezí let 2850 a 2200 př. n. l. O Avebury se Stukeley dozvěděl právě díky půjčenému dílu Johna Aubreyho *Monumenta Britannica* a navštívil jej celkem šestkrát. Poprvé k tomu došlo v roce 1719 a naposledy v roce 1724.¹³⁰ A ačkoliv nejstarší souvislý komentář o Avebury sepsal Aubrey, Stukeley byl první, kdo památku detailně prozkoumal, popsal, zakreslil a zasadil do jistého dějinného kontextu, byť mylného.

Výzkumy této památky Stukeley popsal ve svém díle *Abury, A Temple of the British Druids, With Some Others Described*, které vyšlo tiskem v roce 1743.¹³¹ V tomto díle se věnoval také dalším důležitým památkám v okolí Avebury, jako například West Kennet Long Barrow, Windmill Hill, Silbury Hill, Devil's Den nebo Beckhampton Avenue.¹³² Většina jeho nákresů obsahuje i jeho vlastní vyobrazení, nejčastěji jako postavu v trojhranném klobouku.¹³³ Tento jeho zvyk sebeznázornění v krajině spolu s památkami, jež kreslil, se objevuje i v jeho dalších dílech.

Stukeley památku objevil a zkoumal v době, kdy už aktivně docházelo k jejímu rozkrádání a rozebírání místními obyvateli ke stavbě jejich nedalekých obydlí, a tudíž se do dnešní doby z památky dochoval pouze zlomek.¹³⁴ V průběhu historie se každému pozorovateli na tuto památku naskýtal z jejího původního rozsahu a velikosti odlišný pohled. John Aubrey toho viděl více než Stukeley a ten toho viděl více než my dnes.

Dokladem aktivního rozebírání památek jako bylo Avebury může být i skutečnost, že při návštěvě Johna Aubreyho v roce 1663 tzv. Jižního kruhu, který je součástí Avebury, napočítal 23 kamenů, které ho tvořily, ale při návštěvě tohoto místa Stukeleym v roce 1723 už zde zůstaly pouze čtyři.¹³⁵ Stukeley se celý život (z důvodu

¹³⁰ PIGGOTT, *The Druids*, s. 152.

¹³¹ Na počátku 18. století nebyla ještě ustálená forma zápisu jména Avebury a mohla se velmi často různit, sám Stukeley povětšinou preferoval označení Abury. Práce je zpřístupněna online viz <http://www.avebury-web.co.uk/AburyWS/AburyWS.html>.

¹³² MORTIMER, s. 43. Většinu těchto názvů (například Beckhampton Avenue či West Kennet Long Barrow) vymyslel právě Stukeley.

¹³³ BURL, Aubrey, *Prehistoric Avebury*, New Haven, 1979, s. 49.

¹³⁴ MORTIMER, s. 42.

¹³⁵ BURL, *Prehistoric Avebury*, s. 46.

nedostatečného archeologického průzkumu místa) mylně domníval, že ty menhiry, které Aubrey popisoval, ale on sám už je nenalezl, byly zničeny jako ty, u kterých toho byl již svědkem.¹³⁶ Nicméně archeologické vykopávky, které v Avebury probíhaly v 19. století, odhalily, že některé z těchto „ztracených“ kamenů byly záměrně pohřbeny do země o několik století dříve, než na místo Stukeley vůbec dorazil.¹³⁷ Další ilustrací může být i fakt, že do dnešních dní se zachoval pouze jeden jediný sarsen z možných 200 vztyčených kamenů, jež původně tvořily Beckhampton Avenue a sám Stukeley jich spatřil již „jen“ 72, zbytek byl rozbit, odnesen či pohřben do země.¹³⁸ A právě díky Stukeleyho dochovaným nákresům a popisům jsme schopni Avebury vidět a chápat v užších souvislostech. Máme totiž možnost si prohlédnout ještě jeho plnější tvary, které nám mohou pomoci k jejímu bližšímu poznání. I toto je zajisté zřetelný důkaz, že je Stukeleyho výzkum Avebury významný a unikátní.

Některá další místa, která Stukeley v lokalitě Avebury popisuje, se musela později dokonce celá znovuobjevit, neboť se z nich kromě jeho popisu nic nedochovalo, a dlouho tak byla považována za výplod jeho fantazie. Tímto způsobem se muselo postupovat například i v případě již zmíněné Beckhampton Avenue. Ta musela být ve 20. století celá znovu odkryta, a tím se ověřily Stukeleyho popisy, což vedlo kromě potvrzení její existence i k ověření jeho závěrů a odhadů ohledně orientace a směru této cesty.¹³⁹

Pokaždé, když se tedy Stukeley do Avebury vrátil, musel své záznamy porovnávat a doplňovat, hlavně o zmizelé kameny, kdy každý rok z nich nacházel stále méně a méně.¹⁴⁰ Toto rozebírání a rozbíjení Avebury pokračovalo až do 19. století, a protože už se zkoumání tohoto místa dlouhou dobu po Stukeleym nikdo nevěnoval v takovém rozsahu jako on, máme díky němu jeho poslední dochovanou podobu z počátku 18. století.¹⁴¹

¹³⁶ BURL, *Prehistoric Avebury*, s. 49.

¹³⁷ Tamtéž, s. 59.

¹³⁸ Tamtéž, s. 186–187.

¹³⁹ GILLINGS, Mark, POLLARD, Joshua, *Authenticity, Artifice and the Druidical Temple of Avebury*. In: KOLEN Jan et al. (ed.), *Landscape Biographies: Geographical, Historical and Archaeological Perspectives on the Production and Transmission of Landscapes*, Amsterdam 2015, s. 125. Konkrétně se jednalo o rozsáhlý archeologický výzkum probíhající mezi lety 1934 až 1939 pod vedením archeologa Alexandra Keillera.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 120–121.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 121.

Kromě vlastního popisu Avebury a jeho odnesených kamenů se také věnoval charakteristice místních obyvatel, kteří z tohoto vzácného naleziště čerpali stavební materiál.¹⁴² Podrobně tak zapisoval kromě kamenů, které zmizely a zbyly po nich pouze otisky, i ty, u jejichž ničení a přemístování byl sám přítomen, a mohl se tak v danou situaci vyptat daných osob, které tak konaly, k čemu kameny potřebovali či potřebují a na co přesně je hodlají použít.¹⁴³ Jeho úkolem a cílem bylo tedy získat od místních tolik informací, kolik bylo možné, aby mohl vykreslit Avebury v co nejkompexnější podobě, a přiblížit se tak, co nejvíce originálnímu vyobrazení, které bylo ztraceno v průběhu času. Díky tomu jsou dnes k dispozici podrobné záznamy i toho, kde se dnes část menhirů nachází (nejčastěji, který dům či stodolu tvoří) a máme tak podrobný, informačně sběrný popis situačního kontextu celé lokality. V roce 1724 dokončil podrobnou mapu Avebury nazvanou *The Groundplot of the British Temple now the town of Aubury Wilts. Anno 1724*.¹⁴⁴ Tato mapa zobrazuje část Avebury v době, kdy ho právě zkoumal a mapa ukazuje stojící kameny, spadané, odnesené a dokonce i viditelné prohlubně po kamenech již dávno zmizelých.

V rámci průzkumu Avebury došel Stukeley i k několika zajímavým nálezům, jako byly například mince nejrůznějšího původu a datace a většinu z nich i správně určil. V Avebury Stukeley během svého průzkumu učinil mnohé objevy, ať už se jednalo o kosterní pozůstatky zvířat, urny a zbytky hrobů, jež všechny podrobně popsal a tyto záznamy ve 20. století prokázaly nemalou službu archeologům, kteří právě v místě Avebury kopali.¹⁴⁵ Jedním z těchto významných nálezů byly lidské kosti, u nichž bylo ve 20. století potvrzeno, že se jedná o pozůstatky hrobu přibližně z roku 2300 př.n.l.¹⁴⁶

I zde se však Stukeley dopouštěl jistých pochybení a mylných závěrů, jež vycházely z jeho druidských teorií. Mezi jeden z nich se dlouho řadila i Stukeleyho mapa *Dracontia* (hadích chrámů). Již v průběhu 18. století se objevilo podezření, které trvalo až do 19. století, a to, že si Stukeley pro své hadí schéma vzhledu Avebury, mohl

¹⁴² STUKELEY, William, *Abury: A Temple of the British Druids, with Some Others, Described*, London 1743, s. 15–16.

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ BURL, *Prehistoric Avebury*, s. 49.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 234–235.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 69.

jeho podobu upravit a nám se tedy vůbec věrné znázornění tohoto místa nedochovalo.¹⁴⁷ Nařčení, že svůj výzkum tedy zmanipuloval, nicméně pozdější archeologické výzkumy vyvrátily.¹⁴⁸ Původně se totiž věřilo, že při vytváření své velkolepé teorie o hadích chrámech, jimiž chtěl potvrdit druidské koncepční napojení na biblického hada a Nejsvětější Trojici, tak doslova zkreslil vyobrazení Avebury a rozmístění dalších památek v jeho okolí tak, aby ve výsledném nákresu celá lokalita připomínala a odkrývala podobu hada v krajině. Celé toto zkreslení mělo podporovat jeho teorii, že se jednalo o druidský chrám, svatyni, jež sloužila k náboženským obřadům, zakládajících se na starozákonních principech. Jednalo se však pouze o zjednodušené vykreslení terénu, ve kterém pravou krajinu málokdo rozpoznal.

Stukeley se v rámci tamního výzkumu snažil také odhadnout váhu jednotlivých kamenů, kterou určil přibližně na 62 tun, nicméně ve 20. století, když se kameny skutečně zdvihaly a vážily, se přišlo na téměř o polovinu nižší váhu, než jakou jim Stukeley přiřknul.¹⁴⁹

Za hlavního projektanta a stavitele Avebury Stukeley považoval samotného Merlina, jenž pro něj byl skutečnou historickou postavou a nejvýznamnějším druidem na území Británie.¹⁵⁰ Tento závěr sice z jeho pohledu působil logicky a přesvědčivě, avšak ukázal se být chybným.

Co se týkalo stáří Avebury, projevil svůj důvtip i zde, a byť na základě mylných závěrů, byl schopen se s jeho stářím trefit. Stukeley byl v případě Avebury prvním, kdo na počátku 18. století a do té doby vůbec tvrdil, že je Avebury starší než veškeré římské stavby a pozůstatky v Británii.¹⁵¹ Domníval se, že bylo postaveno v roce 1859 př. n. l.¹⁵², tedy ve stejný rok, kdy zemřela podle Bible Abrahamova žena Sára, což mělo mít symbolický podtext, a ačkoliv se zmýlil, jeho datum bylo mnohem blíže pravdě, než starší římské, saské nebo ještě mladší odhady.

Stukeleyho dílo o Avebury, víc než jiná díla, ukazuje celou rozpolcenost jeho osoby a jeho svérázný přístup, který uplatňoval ve vztahu k historickému bádání. První polovina knihy, která vznikala ve 20. letech 18. století, by se dala označit jako vědecká

¹⁴⁷ GILLINGS, s. 124.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ BURL, *Prehistoric Avebury*, s. 68.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 42–43.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 7.

¹⁵² STUKELEY, *Abury: A Temple of the British Druids*, s. 53.

se snahou o objektivitu, ale její druhá část, psaná až ve 30. až 40. letech, se již na základě změny jeho přístupu i zaměření stala doslova teoretizujícím a teologickým fantazírováním o druidech. Také by se to dalo shrnout takto: první část knihy slouží ke zkoumání Avebury, ta druhá ke zkoumání Stukeleyho.

3.6 Druidové

Druidové byli napříč historií velice lákavým a více než zajímavým tématem, jemuž se věnoval ne jeden autor. Mezi všemi ale vyčnívá jeden, a to Stukeley, který stál u zrodu dnešní podoby druidů a druidismu jako takového. Druidy se hojně zabývala již renesance, teprve Aubrey naznačil, že by druidové mohli být spjati s megalitickou historií Británie. Stukeley vzal tuto myšlenku jako fakt, který pilně šířil. Avšak nebyl jediný, kdo byl druidy unesen a kdo se jim věnoval. Dalšími byli například i John Toland nebo Henry Rowlands.¹⁵³

Ohledně tematiky druidů a Keltů víme, že Stukeley čerpal jak z Caesara a dalších antických autorů, tak ale i ze soudobějších děl, jako byla například i *De Dis Germanis* (1648) od Eliase Shedia, *De origine Druidum* (1655) od Henryho Jacoba a nebo také *Syntagma de Druidum moribus ac institutis* (1664) od Thomase Smitha.¹⁵⁴ Stukeleyho představa toho, jak druidové vypadali, se vyvíjela v návaznosti na tom, jaké autory četl. Nejvíce ho ovlivnil právě již zmíněný Henry Rowlands a jeho dílo *Mona Antiqua Restaurata* (1723), přičemž samotné Rowlandsovo vyobrazení druida vyrostlo na díle Ayletta Sammese *Britannia Antiqua Illustrata* (1676).¹⁵⁵ Představa toho, jací druidové byli a jaká vlastně byla jejich společenská funkce, se víceméně od dob Caesara neměnilo. Nicméně nejrozšířenější byla představa, kterou propagoval autor Hermes Trismegistos, tedy že se jednalo o osoby spojené s lidskou moudrostí, které uchovávaly vědomosti pro ostatní členy společnosti a pro její další generace.

Na druidy měl Stukeley tendenci pohlížet až romantickou optikou. Druidové byli v jeho očích civilizovanými a moudrými barbary, jejichž původní předpohanské přírodní náboženství bylo podle něho, prostřednictvím keltského uvědomění si

¹⁵³ PIGGOTT, *Ancient Britons*, s. 140.

¹⁵⁴ PIGGOTT, *The Druids*, s. 142.

¹⁵⁵ PIGGOTT, *Ancient Britons*, s. 140.

existence trojjedinosti boží, vzdáleně spřízněno s křesťanstvím.¹⁵⁶ Tyto teorie vycházely z jeho studia antických autorů, kteří se zabývali popisem keltských duchovních. Věřil, že náboženství starých Britů bylo původně monoteistické podobně jako křesťanství. Avšak postupem času, zřejmě podleho pohanství po kontaktu s příchozími evropskými pohanskými kmeny z kontinentu na Britské ostrovy.¹⁵⁷ Tato mylná teorie měla Stukeleymu kromě podpory anglikánské církve, také pomoci bojovat proti náboženským novotám, jakou byl například deismus, který přinášel kritický a moderní pohled na náboženství.¹⁵⁸ To bylo pro konzervativce, jakým se Stukeley v otázce anglikánské církve stal, velmi nepříjemné.

Co se týkalo původu druidů, Stukeley věřil, že v Británii jsou již od velké potopy a jsou to Noemovi potomci.¹⁵⁹ Své teorie jejich původu rozvíjel ještě podrobněji a snažil se zjistit, odkud celá druidská tradice pochází. Domníval se, že pocházela původně z Egypta a tuto jeho teorii v něm upevňovala i jeho představitost, kdy samostatně stojící sarseny mu prý připomínaly egyptské chrámové obelisky.¹⁶⁰

Kult druidů provázel Stukeleyho v rámci jeho historického zaměření, ještě více než kdy dříve, po roce 1722, kdy založil *Society of Roman Knights*, a hlavně poté, co se stal reverendem v roce 1729. Všechny své druidské teorie tak zakomponoval do svého nově vznikajícího křesťanského schématu a dál se věnoval bádání o náboženství prehistorických obyvatel Británie, a to právě prostřednictvím křesťanství. Členové *Society of Roman Knights*, mezi které mohly patřit i ženy, přijímali na základě Stukeleyho napsaných stanov nově vzniklé společnosti členská jména historických nebo literárních postav, která většinou souvisela s místem původu či bydliště jejich členů.¹⁶¹ Stukeley si zvolil jméno Chyndonax, pocházející z řeckého nápisu umístěného na skleněné urně objevené roku 1598 v Dijonu.¹⁶² Věřil, že se jedná o jméno druidského kněžího. Členy společnosti se stala většina Stukeleyho známých a přátel. Například

¹⁵⁶ GREEN, Miranda J., *Exploring the World of the Druids*, New York 1997, s. 143.

¹⁵⁷ MORTIMER, s. 5.

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ PIGGOTT, *The Druids*, s. 156.

¹⁶⁰ GILLINGS, s. 129.

¹⁶¹ PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 54.

¹⁶² Jednalo se o knihu GUENEBEAULT, M. I., *Le Réveil de l'Antique Tombeau de Chyndonax, prince des Vacies, Druides, Celtiques, Dijonnois*, Dijon 1623; NEŠPOR, Zdeněk (ed.), *Jaká víra? Současná česká religiozita/spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství*, Praha 2004, s. 76.

Roger Gale, který přijal jméno Venutius, lord Winchelsea,¹⁶³ který si zvolil jméno Cingetorix, vévodkyně z Hertfordu¹⁶⁴ se jménem Bonduca a nebo také Stukeleyho manželka přezdívaná jako Cartismandua.¹⁶⁵

Svůj výzkum druidů shrnul ve třech dílech práce nazvané *The History of the Religion and Temples of the Druids*, která vznikala mezi lety 1723–1733.¹⁶⁶ Z velké části se věnoval druidům i ve svých pozdějších dílech o Stonehenge (1740) a o Avebury (1743).

Vytvořil rozsáhlou a informačně bohatou práci, v níž dal vzniknout skutečně živé představě druidského kněžského, jenž se dostal do povědomí napříč společnostmi. Stukeley v rámci své knihy totiž představil svou vlastní vizi druidského kněžského v podobě realistické kresby. Ta se vtiskla hluboko do veřejného povědomí, jež tak vytvářelo a stále i v současné době ve společnosti vytváří způsob vnímání, a tu nejobecnější představu, jak druidové vlastně vypadali. Spolu s tím, ale také přinesl mnohé zajímavé závěry. Například představil systém, který pomohl na dlouhou dobu kategorizovat většinu megalitických památek. Rozdělil je jakožto druidské chrámy do tří kategorií. Jednalo se buď o jednoduché kruhové, hadí (*Dracontia*) nebo rozvětvené stavby.¹⁶⁷

V průběhu svého života Stukeley druidismu a spolu s ním i antice propadl natolik, že si i celý svůj dům a zahradu zařídil do takové podoby, ze které adorace, fascinace a hlavně symbolika pojící se k antice, druidismu a Egyptu přímo číselala.¹⁶⁸ Na základě dopisů se Samuelem Galem vznikla i podezření, že Stukeley sám některé pohanské a druidské rituály provozoval, ale vzhledem k velké oblibě je imitovat vyšší společností, která přetrvávala od 15. do 19. století, by se to nezdálo až tolik výstřední, a průkazné důkazy k jejich potvrzení nebyly doposud nalezeny.¹⁶⁹

¹⁶³ Heneage Finch, 5. hrabě z Winchelsea.

¹⁶⁴ Frances Seymour, hraběnka z Hertfordu, pozdější vévodkyně ze Somersetu.

¹⁶⁵ PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 54–55.

¹⁶⁶ GREEN, s. 144.

¹⁶⁷ GILLINGS, s. 123.

¹⁶⁸ HATTON, s. 96.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 96–97.

3.7 Další zájmy

Jak již bylo uvedeno, Stukeley se zajímal o nemalé množství vědních oborů, aktivit a nejrůznějších témat. Mezi mnohé jeho zájmy patřily kromě již podrobně rozvedených i numismatika a historická chronologie.

Právě na poli numismatiky odvedl Stukeley záslužnou práci. Věnoval se jí průběžně celý svůj (dospělý) život. Kromě sběru mincí tak pořizoval i jejich velice kvalitní a detailní nákresy, které doplnil vždy o popis. Tímto způsobem vznikla například i jedna z jeho mnoha numismatických prací *British coins drawn by Wm Stukeley* z roku 1720.¹⁷⁰ I když se občas zmýlil v jejich určení, podařilo se mu zaznamenat nemalé množství kusů, jež by byly jinak ztraceny a zapomenuty. V 50. letech 18. století se stále více věnoval mincím z doby císaře Carausia, a v roce 1756 tak vydal svou další práci, která se těmto numismatickým nálezům věnovala a jež se jmenovala *History of Carausius*.¹⁷¹ Některé své práce již nestihl bohužel dokončit, a tak po sobě zanechal nedokončené dílo *The Medalllic History of the Most Ancient Kings of Britain*, které posmrtně vydal jeho zeť v podobě pouhých nákresů a popisů mincí bez širšího textového doprovodu.¹⁷² Na základě pozdějších analýz vyšlo najevo, že Stukeley většinu zkoumaných mincí v tomto díle určil správně.¹⁷³

Dalším jeho velice zajímavým počinem bylo sepsání životopisu Isaaca Newtona. Při jeho psaní Stukeley čerpal a vycházel, kromě jiných zdrojů, také z jejich mnoha společných setkání, a tak se v něm objevují mnohé citace rozhovorů, jež mezi Stukeleym a Newtonem proběhly. Tento životopis byl vydán až roku 1936 pod názvem *Memoirs of Sir Isaac Newton's Life: Being Some Account of His Family and Chiefly of the Junior Part of His Life*, které pro toto vydání připravil Alfred Hastings White. Do té doby existoval pouze ve formě rukopisu.¹⁷⁴

V tomto Stukeleyho díle se nachází první záznam oné slavné příhody s padajícím jablkem, jež mělo inspirovat Newtonovu teorii gravitace. Tato příhoda je

¹⁷⁰ PIGGOTT, *Ancient Britons*, s. 134–135.

¹⁷¹ PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 165–166.

¹⁷² Tamtéž, s. 167.

¹⁷³ Tamtéž, s. 168.

¹⁷⁴ Tato Stukeleyho práce je volně k nahlédnutí v databázi Royal Society od roku 2010, viz <http://tpp.royalsociety.org/tpp.html?id=1807da00-909a-4abf-b9c1-0279a08e4bf2&type=book>.

popisována samotným Newtonem, kterého Stukeley ve výše zmíněné biografii mnohokrát citoval. Údajný rozhovor mezi nimi měl proběhnout na jejich společné večeři, která se konala 15. dubna 1726.¹⁷⁵ Stukeley událost popisuje takto: „Protože bylo po večeři teplo, šli jsme do zahrady a ve stínech jabloní popíjeli čaj. Pouze on a já. Zrovna jsme hovořili, když náhle zmínil, že byl onehdy, v moment, kdy poprvé pomyslel na gravitaci, na podobném místě. Sedě a dívaje se na padající jablko si hloubavě pomyslel: „Proč by to jablko mělo vždy padat kolmo k zemi?“¹⁷⁶

Během staletí byla tato anekdota mnohokrát zpochybňována a byla spousta snah ji vyvrátit, ale také potvrdit. Pro důvěryhodnost Stukeleyho verze by mohl hrát i fakt, že je to úplně první záznam, který se s touto příhodou objevil.¹⁷⁷ A vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o první popis této události, a to za použití Newtonovy doslovné citace, je možné ho považovat za primární zdroj, byť z druhé ruky.

Mezi jeho další zájmy, jak již bylo uvedeno, patřila také historická chronologie. V rámci této disciplíny se například věnoval posloupnosti anglických králů, přičemž většinou vycházel z mnohdy vymyšlených a nepodepřených závěrů Geoffreya z Monmouthu.¹⁷⁸ Přitahovaly ho i keltské jazyky, a hlavně etymologie mnohých slov. Při svém výkladu vycházel zejména z díla, mnohými označovaného jako spekulativního a nedůvěryhodného, *Glossarium Antiquitatum Britannicarum* od Williama Baxtera z roku 1719.¹⁷⁹

Díky svým nabytým vědomostem, zkušenostem a věhlasu v oboru starožitnictví, se tak setkával s různými kuriózními případy, jako byla například záležitost ohledně jistého nalezeného středověkého rukopisu. V červnu roku 1747, když žil Stukeley stále ještě ve Stamfordu, obdržel dopis od jistého Angličana Charlese Julia Bertrama, profesora z Kodaňské univerzity, žijícího v Dánsku, muže, kterého vůbec neznal, ale jenž se na něho s velkou důvěrou obrátil o pomoc a odbornou konzultaci v jisté

¹⁷⁵ MARTÍNEZ, Alberto A., *Science Secrets: The Truth about Darwin's Finches, Einstein's Wife, and Other Myths*, Pittsburgh 2011, s. 49.

¹⁷⁶ *Memoirs of Sir Isaac Newton's Life: Being Some Account of His Family and Chiefly of the Junior Part of His Life* [online], [cit. 2019-02-25]. Dostupné z: <http://ttp.royalsociety.org/ttp/html?id=1807da00-909a-4abf-b9c1-0279a08e4bf2&type=book>.

¹⁷⁷ MARTÍNEZ, s. 54.

¹⁷⁸ PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 36.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 34–35.

záležitosti.¹⁸⁰ Z jejich písemné korespondence vyplývá, že se Bertramovi v Dánsku dostal do rukou rukopis, údajně ze 14. století, jehož obsahem byly informace o římské Británii, a také její mapa, která překypovala spoustou nových údajů a neznámých geografických názvů.¹⁸¹ Ke konci roku 1748 od Bertrama Stukeley získal zasláním onen rukopis, ale pouze ve formě přepisu a spolu s tím i faksimili úvodní strany, přičemž podle Bertrama měl být autorem jistý westminsterský mnich Richard.¹⁸²

Pokud by se tento rukopis prokázal být pravým, jednalo by se o velice unikátní a významný nález, jenž mohl doplnit původní antické zdroje o Británii v době římské. Stukeley se vydal do Westminsterského opatství hledat záznamy a jakékoliv informace o tamních mniších, kteří se mohli v průběhu středověku věnovat psaní a studiu historie.¹⁸³ V archivech opatství se však nacházely záznamy pouze o jednom středověkém mnichovi, a to skutečně o jistém Richardovi (pravděpodobně z Cirencesteru), který byl autorem spisu ze 14. století, s názvem *Speculum Historiale de gestis Regum Angliae*.¹⁸⁴ Z pohledu Stukeleyho a Bertrama, s nímž všechny své domněnky a závěry konzultoval, se jednalo o velice slibnou stopu.

Kromě hledání autora se musel samotný rukopis podrobit detailní zkoušce, jestli se nejedná o podvrh. Nicméně postup a míra analýzy, které se tehdy provedly, byly nesmírně vágní a nedostatečné. Zkoumání se podrobila pouze Bertramem zasláná faksimile. Ta byla předložena odborníkovi z Cottonianské knihovny, a ten potvrdil, že se jedná o autentickou úvodní stranu středověkého rukopisu.¹⁸⁵ Na základě toho se Stukeley a Bertram tedy rozhodli rukopis prohlásit za pravý, zveřejnit informace o něm a jeho autorství přisoudit onomu Richardu z Cirencesteru. V roce 1757 Stukeley rukopis a mapu vydal pod názvem *An Account of Richard of Cirencester, Monk of Westminster, and of his Works: with his Antient Map of Roman Brittain; and the Itinerary thereof*.

Na dlouhou dobu se tento rukopis uznával a bral jako pravý a nepadlo ani jediné podezření, že by se mohlo jednat o podvrh. Až v roce 1795 se ozval jeden ze

¹⁸⁰ JONES, M., CRADDOCK, P. T., BARKER, N., *Fake?: The Art of Deception*, Berkeley 1990, s. 66.

¹⁸¹ HAYCOCK, s. 231.

¹⁸² Tamtéž.

¹⁸³ PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 157.

¹⁸⁴ JONES, s. 66.

¹⁸⁵ Tamtéž.

starožitníků, Thomas Reynolds a rukopis prohlásil otevřeně za falzifikát.¹⁸⁶ Od té doby se k němu přistupovalo mnohem rezervovanějším a i prozíravějším způsobem. Spousta badatelů se k Reynoldsovu závěru přiklání. Avšak stále chyběl impuls, jenž by vedl k opětovným zkouškám a analýze. Tato situace trvala až do roku 1869, kdy byl rukopis oficiálně uznán jako padělek, Bertram jako jeho falzifikátor a Stukeley jako naiva, který mu naletěl a nechal se ošálit.¹⁸⁷ Tím byla celá kauza s Bertramovým rukopisem ukončena.

V roce 1754 byl Stukeley povolán do Kew House k místnímu nález, k němuž došlo v rámci stavebních úprav tamních zahrad.¹⁸⁸ Pro svou pověst vyhlášeného a skutečného experta ve svém oboru, se na něho obrátila královská rodina, aby identifikoval odkryté nástroje ze zahrady, jež by mohly snad patřit do předřímské doby.¹⁸⁹ Tím Stukeley získal kromě příležitosti seznámit se s unikátním nálezem i možnost osobně se setkat a hovořit s jedním z členů královské rodiny, konkrétně s princeznou Augustou Sasko-Gothajskou.¹⁹⁰

3.8 Metody a přístup

Stukeleyho jméno je dnes spojováno s mnohými známými termíny, činnostmi a objekty, a to hlavně proto, že jeho prvenství byla v určitých momentech historie klíčová. Ta se týkala nejen jeho celkového přístupu ke zkoumání historie, ale také metod, které používal. Tím nejdůležitějším přínosem byl terénní výzkum ve smyslu výkopů. Tím položil skutečné základy té nejdůležitější a nejzákladnější archeologické metody. Samozřejmě zde byl způsob, jakým se dostával k většině dostupných informací o historii a památkách, tak jako všichni ostatní, a to četba. Ta byla pochopitelně naprosto stěžejní, byť často počtem zdrojů omezená nebo informačně zavádějící či v některých případech dokonce mylná.

¹⁸⁶ JONES, s. 66.

¹⁸⁷ PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 160.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 169.

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ Tamtéž.

V rámci svého bádání o předřímské době, tedy respektive o nejstarší lidské historii, čerpal stejně jako jeho předchůdci a současníci tyto informace ze Starého zákona, což byl jediný spolehlivý a validní zdroj informací o nejstarší lidské historii, z něhož se dalo dobově čerpat a vycházet při formulaci myšlenek a názorů na dávné události lidstva. Taktéž ono slovo prehistorie bylo neznámé, a to až do roku 1865, do doby vydání díla *Prehistoric Times* od Johna Lubbocka, kdy se tento termín v označení pro tu nejstarší historii objevil poprvé.¹⁹¹

Při svém studiu památek byl ke starším pracím, jež četl, dosti kritický a skeptický. Na rozdíl od svých předchůdců, ale také současníků, totiž Stukeleymu nestačila pouhá zmínka a jejich stručný popis. Sám musel místa navštívit, prozkoumat je co nejpodrobněji, i jejich okolí, které začal vnímat jako důležitý aspekt místa pro pochopení kontextu celé lokality a pořídil co nejdětalnější zakreslení a popis.¹⁹² Sám si potřeboval místa „zažít“ a pochopit je po svém a ze své perspektivy, aby se sám přesvědčil, poznal a pochopil, co se kolem něho nachází a jaký to může mít význam. Starší popisy mu pro poznání nestačily a spíše je vnímal pouze jako tipy, kam vyrazit a co navštívit a prozkoumat.

Stukeley se ve svých dílech nicméně moc nezmiňoval o lidech, kteří ho ovlivnili či bádali o stejných tématech.¹⁹³ Ve své práci však své předchůdce svým přístupem a dílem předčil. A to svými nákresy, které, jak sám napsal, byly hlavně snahou zachytit tyto památky před nevratnou destrukcí, jež by mohla v důsledku dalšího zásahu do krajiny nastat.¹⁹⁴

Stěžejním pro jeho bádání byla jeho domněnka, že megalitické památky na území Anglie, jsou mnohem starší než římské osídlení Britských ostrovů. Za tímto závěrem však víceméně nestála ani žádná mimořádná metoda či odlišný přístup. Spíše skalní přesvědčení, které se ukázalo být pravdivým. Celá dlouhá staletí před Stukeleym, bylo pro britské učence problematické datovat anebo alespoň blíže dobově určit stáří megalitických památek, rozestých po britské krajině. Zjevně nebylo nic, co by jim v tom mohlo pomoci, kromě písemných zpráv, ale i ty, kromě výjimek, jež je datovaly

¹⁹¹ PIGGOTT, *Ancient Britons*, s. 7.

¹⁹² MORTIMER, s. 11.

¹⁹³ PIGGOTT, *Ancient Britons*, s. 127.

¹⁹⁴ Tamtéž.

jako římské, mlčely. Stukeley měl zájem na stejné věci jako jeho předchůdci a současníci, kteří se o to stále pokoušeli, a snažil se tedy nalézt řešení. Památky tedy zkoumal také ve snaze určit jejich chronologii. Po čase přišel se svou tezí, a to, že římské cesty protínající mnohé prehistorické mohyly a další památky, byly viditelně vytvořené až na nich či přes ně, a proto se musí jednat o mladší vrstvu jak reliéfu, tak i historie a ostatní monumenty jsou tedy z doby ještě předřímské.¹⁹⁵ Logika jeho datování prehistorických památek byla překvapivě jednoduchá a naprosto správná a byl první, kdo ji použil.¹⁹⁶ Z dnešního pohledu se tento problém může jevit jako banální, ale vzhledem k dobovému kontextu, kdy zkoumání a vnímání historické a kulturní krajiny bylo v počátcích, není divu, že byla tato skutečnost přehlížena a zůstávala tak dlouho bez povšimnutí, ačkoliv se logicky nabízela. V případě určení stáří Stonehenge, jak již bylo uvedeno, se snažil využívat i metod z oborů, ve kterých nevynikal, a proto využil pomoci svého přítele Edmunda Helleyho.

Datace těchto britských památek jako předřímských měla i důležitý teologický podtext. Významným faktem nejen pro Stukeleyho bylo, že před římskou invazí již byla Británie dávno obydlena lidmi, kteří podle něho nesli odkaz starozákonní tradice, což vedlo k obhajobě anglikánské církve.¹⁹⁷ Ta podle něho stála na svátosti položené již britskými druidy a jejich náboženství, a to mělo nejen v jeho očích, dodat církvi na větší vážnosti a pomoci ukotvit její pozici v historickém a národním kontextu, neboť anglikánská církev byla stále i za Stukeleyho života napadána a znevažována.¹⁹⁸

Podobnými myšlenkami byly zasaženy jeho práce o Stonehenge a Avebury, které začal psát již ve 20. letech 18. století, tedy v době, kdy používal jako metodu výzkumu i exkavaci. A protože je dopisoval a šly do tisku až ve 40. letech 18. století, byly tak ovlivněny a protkнутy těmito teologickými úvahami spojenými s druidy a jeho výzkum byl stále více a více pouhým mystickým teoretizováním.

¹⁹⁵ SCHOFIELD J., CARMAN J., BELFORD P., *Archaeological Practice in Great Britain: A Heritage Handbook*, New York 2011, s. 27.

¹⁹⁶ Tamtéž.

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ Tamtéž.

4 Kontext Stukeleyho práce

4.1 Zařazení do disciplíny

Stukeley nikdy nebyl historikem a ani se k nim neřadil. Starožitnictví, ve kterém se tak našel, se pomalu vyvíjelo daleko před ním, ale také i po něm. Stojí tak na pozici časové osy na jistém pomezí, ve zvláštním čase, kdy bylo starožitnictví na svém vrcholu.

Přelom 16. a 17. století bývá v dějinách anglické historiografie považováno za, v jistém smyslu, revoluční. A to konkrétně ve smyslu nového přístupu k dějinám a uvědomování si minulosti, kdy se v důsledku renesance zrodily kořeny moderního dějepisceví.¹⁹⁹ Právě na základě zvyšujícího se vědomí o smyslu minulosti a vlastní dějinnosti se zvýšil zájem o historii ve všech možných aspektech a rovinách. Také se jednalo o období, kdy se na území Anglie etablovali vedle erudovaných historiků již poskrovnu existující starožitníci.²⁰⁰ Zpravidla se jednalo o ty studenty a zájemce o historii, která měla spíše nepolitickou povahu; většina z těchto zájemců nacházela vzor v historické geografii a autorech jako byli Strabón z Pontu, Ptolemaios, Plinius či oblíbený středověký autor Gerald z Walesu.²⁰¹ Na základě této inspirace se začala formovat skupina či směr, jenž byl na dlouhou dobu oddělen a snad i v některých ohledech nevědomky a neúmyslně konkurentem historiků. Postupně se tak od Tudorovců a přes období renesance vytvořila hranice mezi historiky a tzv. starožitníky, což bylo souhrnné označení právě pro zájemce o nepolitickou historii a o její především hmotné kulturní projevy a odkazy.

Prvním důležitým obdobím dějin pro vznik starožitnictví byla tedy tudorovská a konkrétně alžbětinská éra, přičemž klíčovou pro podporu historického bádání, byla samozřejmě i podpora panovníka. Jindřich VIII. podněcoval historické snahy o rozšiřování znalostí a zdrojů dějin a poznání například i tím, že tehdejšího významného topografa a starožitníka Johna Lelanda vyslal, aby po království prohledával knihovny a aby hledal zapomenuté nebo ztracené dokumenty a práce

¹⁹⁹ WOLF, D. R., *Erudition and the Idea of History in Renaissance England*. In: *Renaissance Quarterly*, 40, 1987, 1, s. 11.

²⁰⁰ SWEET, Rosemary, *Antiquaries: The Discovery of the Past in Eighteenth-Century Britain*, London 2004, s. 155.

²⁰¹ WOLF, s. 13.

o historii.²⁰² Alžběta I. historické bádání také podporovala a nejdůležitějším starožitníkem, který za její vlády dosáhl vrcholného úspěchu a velkého ohlasu, byl právě již zmíněný William Camden.²⁰³ Dalšími důležitými starožitníky za alžbětinské vlády byli dále také William Lambarde či John Stow.

Situace v Anglii v období renesance vypadala tak, že obě výše uvedené skupiny učenců se spíše v mnohých případech ignorovaly, nespolupracovaly a neuvědomovaly si, že všichni se v jádru věnují, byť mnohdy odlišnými způsoby, stejné věci a zájmu, a to historii.²⁰⁴ Nejednalo se však o žádnou nevraživost, obě skupiny si na tomto oddělování spíše zakládaly a udržovaly ho dobrovolně. Většina starožitníků, jako byl například právě i William Camden, se za historiky vůbec nepovažovala a srovnání s nimi většinou razantně odmítala.²⁰⁵ Tato tendence striktního oddělování historiků od starožitníků přetrvávala několik dalších dekád. A ačkoliv se ke konci 17. století ostrá hráz mezi nimi začala víceméně uvolňovat a označení historik a starožitník se používalo často jako synonymum, úplné splynutí nebylo ještě kompletně akceptováno a pro mnoho z historiků a starožitníků ani možné, a tak se pomyslný rozdíl a hranice udržovaly i nadále.²⁰⁶ Pro část z nich, kteří se považovali za oboje, hrálo důležitost i to, že po celou dobu u obou táborů docházelo k častému ideovému i obsahovému překrývání. Nicméně odpůrci si byli vědomi naprosto očividných rozdílů, které pro ně figurovaly jako důkazy, že se rozhodně o stejné obory nejedná. K úplnému splynutí nikdy nedošlo, navzdory tomu, že i dnes existují kromě striktních starožitníků a historiků i tací, kteří v sobě spojují oba směry.

Počátky starožitnického bádání v Anglii je možné vysledovat u Williama Camdena, přičemž právě jeho práce *Britannia* z roku 1586 se stala prvním důležitým historicko-geografickým dílem. Nicméně až její přeložená a znovu vydaná verze od Edmunda Gibsona z roku 1695 a její masové šíření odstartovala zájem o prehistorii napříč Britskými ostrovy.²⁰⁷ Toto dílo se věnovalo předřímské době, avšak neobsahovalo žádné přesné datace ani žádná bližší chronologická určení.²⁰⁸

²⁰² SWEET, *Antiquaries*, s. 157.

²⁰³ THOMPSON, s. 2.

²⁰⁴ WOLF, s. 16.–17.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 24.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 45–46.

²⁰⁷ PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 6–7.

²⁰⁸ SCHOFIELD, s. 26.

Z Camdenových pokračovatelů byl tím nejvýznamnějším John Aubrey se svým dílem *Monumenta Britannica*, sepsaným ve čtyřech dílech mezi lety 1665 až 1693. Ten jako první spojoval prehistorické monumenty, jako bylo Stonehenge, s druidy.²⁰⁹ Právě touto myšlenkou se nechal později Stukeley tak inspirovat. Aubreyho pohled na interpretaci lokalit, které zkoumal on i jeho předchůdci, byl zlomový. Byl to totiž John Aubrey, kdo kromě Stonehenge, označil za předřímské i ostatní památky, a to například i v té době ještě neznámé Avebury.²¹⁰ Ostatní monumenty a pozůstatky po starších obyvatelích Británie, byly až do Stukeleyho doby přehlíženy, a pokud se o nich vědělo, byly povětšinou na základě absence písemných informací či jiných důkazů kategoricky označeny jako zbytky římských staveb.²¹¹

Tyto závěry se zdály být po dlouhou dobu uspokojivé, neboť nebylo nikoho, kdo by je začal podrobněji zkoumat a potřeboval je potvrdit či vyvrátit. Tímto způsobem se na britskou historickou krajinu nahlíželo až do doby, kdy Aubrey začal klást dotazy, které Stukeley rozšířil a začal na ně hledat odpovědi. Stukeleyho zvědavost a intuice, že se muselo jednat o ještě starší stavby než římské, byly podpořeny dlouhodobým studiem, a hlavně použitím exkavace jako metody poznání, kteroužto kombinací zažehl jiskru, jež se později zrodila v archeologii. Zpětnou optikou to byli právě Aubrey, a hlavně Stukeley, kteří stáli za zrodem metod a tradičních postupů, později vzniklých prehistorických studií a archeologie, jež do konce 18. století používali přednostně a převážně pouze starožitníci.

Kromě již zmíněných Stukeleyho kolegů a přátel, kteří se zabývali starožitnictvím, tu bylo na scéně 18. století i mnoho dalších. Například Richard Gough či Horace Walpole, kteří se postarali o opětovné probuzení starožitnictví ve 2. polovině 18. století. A byl to právě Gough, kdo prvně označil Williama Camdena za otce starožitnictví, a tedy za úplně prvního starožitníka.²¹² Práce například dalších starožitníků, jako byli John Nichols nebo William Barrett, sloužily později jako zdroje

²⁰⁹ SCHOFIELD, s. 26.

²¹⁰ PEERS, Charles, *The Beginnings of Prehistoric Studies in Britain*. In: *Man*, 32, 1932, s. 202.

²¹¹ Tamtéž.

²¹² SWEET, Rosemary, *Antiquaries and Antiquities in Eighteenth-Century England*. In: *Eighteenth-Century Studies*, 34, 2001, 2, s. 185.

některých informací při sepisování a vytváření přehledných historických prací o jednotlivých hrabstvích.²¹³

Stejně tak jako doba před Stukeleym, tak i pozdější doba, která následovala, přinesla spoustu otázek, na které nemohla nalézt odpovědi a v mnohých případech je pravda, že ani žádné dotazy vzneseny nebyly, neboť se kromě pár jedinců nikdo neptal a nebylo ani učiněno dostatečné množství nálezů a objevů, jež by snad zvědavé otázky mohly vyprovokovat. Změna nastala až dlouho po Stukeleyho smrti, a to v 19. století. Jeho první polovina se sice ještě stále nesla na vlnách biblického výkladu světa, ale už se také hojně střetávala i s odlišnými a konkurenčními přístupy ve výkladu dějin. Ty vznikaly, právě aby doplnily chybějící informace a odpovědi na otázky, po kterých byla část vědecké společnosti hladová.

Ke konci 18. století se již začaly objevovat hlasy, kterým teologický výklad světa nestačil; zástupci tohoto tábora se vydali na celkem neznámou cestu za poznáním toho, co se Stukeley tolik snažil odhalit. A totiž, co bylo před tím, kam již nesahají písemné záznamy. Postupem času se tedy vytvořily dva proudy, které se to snažily zjistit. Z tábora starozákonního výkladu vyšlo v roce 1802 významné dílo *Natural Theology: or Evidence of the Existence and Attributes of the Deity Collected from the Appearances of Nature* od Williama Paleyho, jež se snažilo vysvětlit původ světa a které předkládalo šestitisícileté stáří života na zemi.²¹⁴ Toto dílo bylo silně protěžováno Královskou společností a mělo smést nové archeologické pokusy výkladu dějin. Na druhé straně stály práce jako například *Account of Flint Weapons Discovered at Hoxne in Suffolk* z roku 1831, jehož autorem byl archeolog John Frere nebo *Principles of Geology* vydané roku 1830 od geologa Charlese Lyella.²¹⁵

Tyto vybrané publikace by měly ilustrovat další vývoj a přístup k historickému poznání o naší prehistorii, které se začal Stukeley jako jeden z prvních věnovat. Pomyslnou korunou v tomto bádání, jemuž zasvětil celý svůj dospělý život, byla nová teorie Christiana Jurgensena Thomsena, o rozdělení prehistorie na doby kamennou, bronzovou a železnou.²¹⁶ Tato koruna byla pozlácena Darwinovým dílem *O původu druhů*. Všechny tyto myšlenky a objevy musely počkat na ten správný čas ve vývoji

²¹³ SWEET, *Antiquaries and Antiquities*, s. 191.

²¹⁴ DANIEL, Glyn Edmund, *The Idea of Prehistory*, Cleveland 1963, s. 39.

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ SWEET, *Antiquaries*, s. 152.

historické vědy, která se jich mohla dočkat jen díky archeologii, u jejíhož zrodu stál mezi jinými právě i Stukeley. Tato díla jsou příkladem dobového pokroku, jenž byl nastartován v 18. století, a jsou výsledkem práce starší generace starožitníků.

V bádání o prehistorii toho bylo za Stukeleyho života mnoho, co stále čekalo na své odpovědi a vysvětlení. Nově vzniklá archeologie, která tak navazovala na odkaz starožitníků, také konečně některé odpovědi na otázky přinesla. Konkrétně ty, jež se týkaly kamenných opracovaných nástrojů, které nalézali již Stukeley a jeho současníci. Tyto nálezy se dočkaly během historie různých výkladů, kdy učenci z období renesance se mylně domnívali, že se jedná o vedlejší produkty hromobití a blesků, jež vznikaly jen za velmi silných bouřek.²¹⁷ Během 17. století se začaly objevovat názory, již mnohem blíže pravdě, a to, že kamenné nástroje jsou pozůstatkem jistých primitivních lidí, nejspíše prvních Britů a dokonce snad i nějaké „předadamovské“ rasy.²¹⁸ Kamenné nástroje jako pozůstatky po starších lidech, se začaly akceptovat až po roce 1766, kdy Charles Lyttelton, biskup z Carlisle, veřejně přednesl ve *Společnosti starožitníků* svůj článek o kamenných sekerách, vydaném v časopise *Archeologia* v roce 1763.²¹⁹ Od této doby byly již vědeckou společností akceptovány a zbývalo už jen zjistit, kdy v minulosti se používaly. K tomu mohla dopomoci skutečnost, že se spolu s těmito nástroji začaly nacházet i kosti, které ale bohužel nebylo podle čeho určit, neboť podle vědecké společnosti, nepatřily žádnému známému živočichovi (později bylo odhaleno, že se jedná o kosti mamutů).²²⁰ Po nějaké době se nakonec začaly klasifikovat jako kosti slonů. A právě proto, že se tyto nálezy dlouho pokládaly za kosti slonů, tak byly považovány za import císaře Claudia, a byly tak datovány do doby římské a tato datace zůstávala neměnná až do 19. století.²²¹ A nikdo si je přirozeně z tohoto důvodu s prehistorií nespojoval, a to ani Stukeley.

Takto se nálezy kamenných nástrojů, lidských a neznámých zvířecích kostí datovaly až do 2. poloviny 19. století. Do té doby se stále předpokládalo, že výše uvedené nálezy, jež se nacházely ve stejné výkopové vrstvě, jsou takto uloženy pouze náhodou, což bylo vyvráceno až dlouhodobým a podrobným výzkumem z roku 1859,

²¹⁷ DANIEL, s. 47.

²¹⁸ Tamtéž, s. 47–48.

²¹⁹ SWEET, *Antiquaries*, s. 149.

²²⁰ DANIEL, s. 49.

²²¹ Tamtéž, s. 54–55.

který vedl uznávaný archeolog William Pengelly v Brixhamské jeskyni ve Windmill Hillu.²²²

Když nyní v závěru pomíneme soudobou archeologii jako potomka starožitnictví a vezmeme v potaz starožitnictví jako takové, je evidentní, že stále žije, i když se tedy vyskytuje v nejširší škále možných podob. Zatímco v minulosti bylo starožitnictví pouze a jediné záležitostí vzdělaných kruhů a jistou výsadou, později tato jeho pozice začala upadat. Dnes se starožitnictví vyskytuje v mnoha podobách, ale ve většině případů se tomu původnímu vůbec nepodobá. Stranou můžeme nechat i specializované společnosti a instituce, které se starožitnictvím zabývají na stejné úrovni jako například dosud existující *Společnost starožitníků* v Londýně, jež funguje a pracuje na stejných principech jako ve svých počátcích, a je tak stálou nositelkou této tradice.²²³ Mezi ně ale musíme počítat i muzejní a soukromé sbírky. Mimo se nachází také klasické sběratelství, které šlo se starožitnictvím ruku v ruce a v podstatě figurovalo jako jeho předchůdce. Dnes se ale většinou buď jedná o obor jisté expertízy na staré předměty jistého historického významu, kdy odborník určí cenu daného předmětu či ho přímo pouze prodá jako drahou a luxusní komoditu nebo se může jednat o obyčejné vetešnictví či antikvariát s různým souborem předmětů. Je jen pár jedinců, kteří jsou profesionálními starožitníky v prapůvodním slova smyslu. Dá se tedy říci, že tento obor, směr či předmět zkoumání prošel skutečně zajímavým vývojem, přičemž jeho nejhodnotnější přínos spočívá právě v tom, že vedl ke vzniku archeologie a jejímu rozmachu ke konci 18. století.

4.2 Vliv a přínos

Stukeleyho vliv a přínos je nezpochybnitelný, avšak v průběhu času se na jeho odkaz měnil úhel pohledu. Podstatné při tom bylo, kdo a na jaký konkrétní aspekt jeho práce se díval. A právě jeho teorie o druidech, které měly později nejen historický, ale i

²²² Viz GRUBER, Jacob W., *Brixham Cave and the Antiquity of Man*, In: MURRAY, Tim, EVANS, Christopher (eds.), *Histories of archaeology: a reader in the history of archaeology*, Oxford 2008, s. 13–46.

²²³ Jako obdobu této organizace můžeme vnímat naši českou *Společnost přátel starožitností* (založena roku 1888).

kulturní vliv, způsobovaly občasné nepochopení některých jeho kolegů. I přes to se však Stukeley veskrze těšil obdivu a úctě již za svého života, přičemž svojí prací si vydobyl pevnou pozici nejen v rámci starožitnictví, a to na dlouhou dobu. K tomu dopomohly jak romantické druidské představy, jež se šířily společností, tak také fakt, že jeho nákresy sloužily při výuce archeologie po celé 19. století. Nicméně počátek 20. století podrobil jeho dílo tak drtivé kritice, že se mohlo zdát, že ji bohužel neustojí. Trnem v oku pro archeology byla právě jím rozšířená a mezi lidmi zakořeněná mylná představa druidů, a na tom založené obecné povědomí o předřímské Británii. To způsobovalo, že se na něho začalo pohlížet jako na pochybného pseudovědce. Navzdory různým snahám ale zavržen nebyl. V roce 1920 si totiž archeolog Osbert Guy Stanhope Crawford uvědomil plný potenciál jeho spisů, jež měly podle jeho názoru stále velký význam i pro soudobou archeologii, a snažil se jeho osobnost v rámci vědy rehabilitovat.²²⁴

Během svého života se Stukeleymu podařilo přijít se skutečně neotřelými tvrzeními, myšlenkami a přístupy, z nichž některé jsou cennější než druhé a také jiné ani pozdější dobou vůbec nedocenené. Faktem zůstává, že potvrdil předřímskou dataci některých typů megalitických staveb, což navrhoval již samotný William Camden, a také používal terénních výkopů k prozkoumání konkrétních památek.²²⁵ Tyto sondy dále rozříd'oval a odlišoval podle typu,²²⁶ což byly naprosté prvopočátky práce v terénu, jež byly doprovázeny detailním a podrobným popisem a vizuálním záznamem. V tom tkví tedy Stukeleyho skutečný přínos, v jeho práci, kterou odváděl v terénu.

Další jeho prvenství a nesmírně důležitá aktivita je spojena s počátky *Společnosti starožitníků*. Jedná se o dodnes fungující organizaci, která přispěla svou rozvíjející se metodou terénní práce k etablování klíčových metod a postupů pro tehdy nově se rodící archeologii. Ta Stukeleymu vděčí hlavně za zmapování těch nejvýznamnějších a největších prehistorických památek, a hlavně za prosazení metody vykopávek a jejich použití k historickému bádání.²²⁷ Díky Stukeleyho pozorováním a průzkumům Stonehenge víme o důležitých informacích týkajících se celé lokality.

²²⁴ PIGGOTT, *Ancient Britons*, s. 33.

²²⁵ SCHOFIELD, s. 27.

²²⁶ Tamtéž.

²²⁷ Tamtéž.

Právě starožitnictví a práce osobností jakou byl i Stukeley pomáhaly efektivně probouzet národní identity i tím, že on a jemu podobní poukazovali na monumenty, které zdobily historickou krajinu, a vyzdvihovali tak to, co se později stalo národním dědictvím. Spolu s tím se díky tomuto odkazu později zrodil i systém jeho ochrany a koncept památkové péče. Dále svým dílem přispěl k tomu, že Stonehenge a Avebury a ostatní kamenné monumenty, jež byly určeny právě jím, ale i pozdějšími archeology a historiky za prehistorické, nabyly mezinárodního významu. Samotní obyvatelé Velké Británie díky tomu získali, kromě posílení národní hrdosti, také mnohem hlubší povědomí o vlastní prehistorii, která se tak stala součástí britských dějin. Na základě Stukeleyho děl a postupně se rodící archeologie, také lidé upouštěli od rozebírání kamenných památek po celé Británii.²²⁸

Jak již bylo uvedeno, jeho silná víra v druidy a šíření představ o nich, vedly k posílení povědomí o tom, jak vypadali a jak byli vnímáni napříč společnostmi. To ovlivnilo jak literaturu, tak i historický obraz prehistorické Británie minimálně po zbytek 18. století. Druidové, antika a fascinace jejich religiozitou se staly jakousi dobovou módou a lidé po celé Británii jimi byli poblázněni. To vše proniklo až do koncepce soudobého designu a architektury, kdy v panských sídlech naprosto zdomácněly pojmy jako chrámy, svatyně či aleje, které zpopularizoval právě Stukeley.²²⁹ Mimoto také inspiroval i různé jedince.

Lidé, kteří jím byli nějakým způsobem ovlivněni, zastupují rozličné profese a obory, což dokazuje, že i Stukeleyho odkaz má více rovin a podob. Svou prací (ať už výtvarnou či výzkumnou) působil na mnohé osobnosti, ať už se jednalo o archeology jako byli Richard Colt Hoare, Aubrey Burl, Stuart Piggott nebo nejrůznější umělce, jako byli spisovatelé John Michell, John Fowles, Rodney Legg či básník a malíř William Blake.²³⁰ Ten byl hlavně inspirován Stukeleyho představou Britonů jako ušlechtilých předků obyvatel Velké Británie.²³¹ Blake, jakožto preromantický umělec, byl také uchvácen znovu objevenými poklady gotiky, které tvořily nemalou část Stukeleyho díla *Itinerarium Curiosum*.²³² Ovlivnily především Blakeův výtvarný směr; jednalo se o jeho

²²⁸ HATTON, s. 100.

²²⁹ Tamtéž, s. 122.

²³⁰ MORTIMER, s. 125.

²³¹ CHIPPINDALE, s. 235.

²³² PIGGOTT, *William Stukeley*, s. 12.

tolik slavné a žádané ilustrace, jež čerpaly inspiraci v symbolice či ve stavbách a místech s gotikou spojených. Takto se vlastně Stukeleyho romantické představy a myšlenky dostávaly přes různé preromantiky až do doby britského romantismu, který vděčí za své podněty právě Blakeovi a dalším, kteří jeho odkaz předali dál.

Stukeley velice působil již na své vlastní současníky, například na Johna Wooda staršího (architekt, 1704–1754) nebo Williama Borlase (starožitník a přírodopisec, 1696–1772).²³³ Wood, jakožto architekt, byl stejně jako Stukeley unesen formou, liniemi a celkovým vzhledem kruhových kamenných staveb.²³⁴ Proto, když se podíváme na jedno z Woodových nejslavnějších děl, tedy část centra města Bath, je naprosto zřejmé, odkud jeho inspirace kruhových koncepcí městské zástavby pocházela. Kromě toho, že Wood čerpal svou pracovní i osobní filozofii z mnohých Stukeleyho děl, tak stejně jako on, také patřil do *Společnosti starožitníků*.²³⁵

Dalším jmenovaným byl William Borlase, který se taktéž věnoval výzkumu druidů. Ačkoliv byl pro něho Stukeley v bádání o druidech velkou inspirací, v mnohém s ním nicméně nesouhlasil. Například se neshodli v pohledu na jejich původ, kdy Borlase odmítal Stukeleyho závěry, že se do Británie dostali s příchodem Fénicičanů.²³⁶ Celý tento druidský spor pronikl ze soukromé korespondence až na povrch a byl řešen před celou dobovou vědeckou společností.²³⁷

Stukeleyho odkaz lze najít i mimo vědeckou a uměleckou sféru. Silně ovlivnil i obyčejné lidi, kteří byli okouzleni rodícím se druidismem a dovedli jej do své dnešní podoby. Svoji prací také například podnítil v roce 1781 vznik společnosti označující se jako *Ancient Order of Druids*, z níž později vznikly dvě frakce, které dál fungovaly jako samostatné organizace.²³⁸ Jednalo se o *The United Ancient Order of Druids* a *The Church of the Universal Bond*, přičemž tato druhá existovala pod tímto názvem do roku

²³³ HATTON, s. 102.

²³⁴ HAYCOCK, s. 221.

²³⁵ HATTON, s. 104.

²³⁶ Tamtéž, s. 109.

²³⁷ Tamtéž, s. 108–111.

²³⁸ NEŠPOR, 76.

1963, s apelem na svůj původ spjatý jmenovitě se Stukeleym.²³⁹ Dnes tato společnost nese nový název OBOD (*Order of Bards, Ovates and Druids*).²⁴⁰

4.3 Interpretace

Každá doba na Stukeleyho i na starožitnictví pohlížela poněkud odlišně. Nicméně není asi mylný závěr, že největšího ohlasu se jim oběma dostalo právě za jeho života. Tehdejší názor na starožitnictví byl v dobovém kontextu více než příznivý. Bylo na něj nazíráno jako na aktivitu, jež je hodna pravého gentlemana, a tak se tato činnost řadila mezi ty nejocenenější osobní atributy.²⁴¹ Proto byl i Stukeley od samého počátku působení ve *Společnosti starožitníků* považován za váženého a oblíbeného vzdělaného muže. Ale když se on sám začal, podle mínění ostatních, od této činnosti odvracet svými náboženskými a někdy až fantaskními teoriemi, i on bohužel začal ztrácet v očích některých svých kolegů na vážnosti. Dostal se tak na jisté scestí a od té doby je vnímání jeho osobnosti částečně v rozkolu.

Stukeley se skutečně nechal občas až příliš unést svými druidskými představami a svým chováním tak nevědomky dokresloval jistý aspekt starožitnictví. Na tradiční starožitníky jeho ražení se už od poloviny 18. století začalo pohlížet s jistým nadhledem a někdy možná až s lehkým despektem. Osobu starožitníka s tímto určitým projevem chování popsal například i Walter Scott, a to jako excentrickou karikaturu, jejíž obsese sbíráním starožitností postupně způsobila zastření zdravého rozumu a úsudku.²⁴² Otázkou je, do jaké míry by Stukeley danou charakteristiku splňoval, neboť v jeho případě by k nějakému zastření úsudku došlo spíše z důvodu fantazírování, nikoliv vášnivým sběratelstvím. Ale i toto byla dobová optika, která se v souvislosti se starožitnictvím objevovala.

Stukeleyho osobnost byla však během staletí postupně rehabilitována, a to pro jeho přínos v oblasti archeologie. Kromě již zmíněného Crawforda, projevil velký zájem ve 20. století také další archeolog Stuart Piggott, který ve Stukeleyho biografii, jíž je autorem, vypichuje jeho mnohá prvenství a upozorňuje na jeho veskrze racionální

²³⁹ GREEN, s. 147.

²⁴⁰ NEŠPOR, 76.

²⁴¹ SWEET, *Antiquaries and Antiquities*, s. 182.

²⁴² Tamtéž.

a objektivní snahy v rámci jeho bádání. Také poukazuje i na jeho přechod a změnu v přístupu, jenž se změnil ke konci 20. let 18. století, právě v souvislosti s druidismem. Piggott tak upozornil na onu dvojakost, jež byla pro Stukeleyho tolik typická. A byl to mimochodem právě jmenovaný Piggott, kdo Stukeleymu, nejen zmiňovanou biografií, ve 20. století zajistil skutečný respekt, který ho tak pevně zařadil mezi jednoho z předchůdců britské archeologie.

Stukeleyho později nalezená písemná pozůstalost (především soukromá korespondence), která tak rozšířila pramennou základnu k bádání o jeho osobnosti a jeho práci, ukazuje, že Stukeleyho vztah a tendence k mysticismu s ním byly vždy silně spjaty.²⁴³ Tyto prameny ještě Piggott při psaní jeho životopisu neměl k dispozici, nicméně Stukeleyho druhý životopisec David Boyd Haycock již ano.²⁴⁴ To je důvod, proč se vyznění obou životopisů ve vysvětlení některých jeho životních kroků liší.

Stukeley byl složitou osobností, což si uvědomovalo již i jeho okolí. I pro jeho přátele bylo občas obtížné ho plně pochopit a porozumět mu. O to těžší to bylo a je pro pozdější a současné badatele, vzhledem k časové vzdálenosti napříč staletími. A právě při snaze pochopit jeho přístup k historickému bádání se autoři přiklánějí ke komplexnímu vnímání Stukeleyho osobnosti, a to hlavně prostřednictvím pochopení jeho religiozity.²⁴⁵ Ta u něho byla nejspíše přítomna již od počátku jeho zájmu o historii o památky a ukazuje se, že právě proto se ubíral tak svérázným a osobitým směrem, a to je nutno vnímat celistvě bez rozdělování na jeho „realističtější a fantasknější“ životní období.

Stukeleyho také krásně vystihují slova jeho přítele, biskupa Warburtona, který ho popsal takto: „spojení jednoduchosti, komičnosti, absurdity, důvtipu, pověřčivosti a citu pro starožitnictví, směs vlastností, které se nikdy neměly potkat.“²⁴⁶

²⁴³ HATTON, s. 87–88.

²⁴⁴ Tamtéž.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 102.

²⁴⁶ MORTIMER, s. 7.

5 Závěr

Tato bakalářská práce nemá sloužit jako vyčerpávající a detailní biografické dílo. Taková již existují, byť v anglickém jazyce a s přihlédnutím k současnému stavu, kdy Stukeley je v českém prostředí i pro odborné kruhy osobou spíše neznámou, je politováníhodné, že vzhledem k jeho významu v rámci historického bádání a historie samotné, zde nebyl vytvořen alespoň Piggottův překlad.

Tato práce má sloužit jako první pokus představit tuto důležitou osobnost historického a archeologického bádání na základní úrovni poprvé také českému čtenáři. Bakalářská práce nabízí stručný pohled na jeho život, práci a také na možný přínos a interpretaci v takovém rozsahu, aby sloužila jako kvalitativně hodnotná, ale ne kvantitativně přehlcená a rozsáhlá. Má podat ty nejdůležitější informace, aby tak formovala celistvý profil jisté historické figury, jejíž odkaz by měl být dnes naprosto průkazný a jasný.

Z dosavadního textu by mělo být jasné, o jakého člověka ve Stukeleyho případě šlo. Byla to osoba výstřední, někdy až excentrická, romantická až idealistická, naivní a svérázná, velice upřímná a odhodlaná. Byl to zvědavý a pracovitý člověk, který neoplýval ani tak ambicemi či ctižádostmi, jako cílevědomostí a pečlivostí. Všechny tyto povahové rysy, které ho provázely po celý život, se přenesly i do jeho práce, do jeho názorů a smýšlení o tomto světě. Jeho práce na poli starozitnictví, což je nejvýstižnější označení pro jeho vědeckou odbornost, byť se o samostatnou vědu v podstatě nejedná, byla inovátorská a moderní, ale zároveň založená na tradičních základech, které se dobově nijak neodlišovaly, přesto jeho práce ve výsledku ano. Stukeley byl v podstatě takovou osobou plnou paradoxů, žijící v paradoxní době. Poznání a žízeň po něm se stále zvyšovaly, ale málokdo byl stále na počátku 18. století ochoten vystoupit z konformity poskytované tradičním starozákonním výkladem světa. Stukeley nebyl v tomto ohledu nijak odlišný od zbytku společnosti, nicméně jeho zájmy a práce již ano a šly tak až za hranice konvenčnosti. Stukeley se tedy vydal v pátrání svou vlastní cestou, byť respektující dobový výklad světa. Byl si vědom jeho solidnosti, ale i tak rozšířil jeho hranice. Koneckonců je rozšiřoval ne na úkor své víry, ale v souladu s ní.

Předložená práce by měla také ilustrovat, vysvětlit a demonstrovat jeho význam na poli historie. Základní informace o Stonehenge a Avebury jsou zásluhou právě

Stukeleyho. Tyto základní popisy památek doplňoval o detailní a přesné nákresy, které nemají zpětně ve své době pro svou kvalitu srovnání. A bylo tomu tak na dlouhou dobu. V podstatě až do doby příchodu fotografie, nebyla potřeba podobu těchto dvou míst vizuálně zaznamenávat, neboť zde byly jeho kresby. Jeho aktivity, nejen terénní, obohatily kromě soudobého stavu poznání a bádání 18. století také století pozdější. První archeologové, kteří se začali profesionálně zajímat nejen o Stonehenge a Avebury, vycházeli z jeho prací, v nichž našli mnohé základní a stěžejní informace a vyobrazení, a na kterých byly postaveny jejich pozdější práce a výzkumy.

Kromě svého vlivu na stav starožitnického a archeologického poznání, dokázal svými pracemi o Stonehenge a Avebury a svými druidskými teoriemi ovlivnit celospolečenské vnímání nejstarších britských dějin a také přispěl ke zvýšení zájmu o ně a ke vzniku jejich masové obliby. To se týkalo, jak již bylo zmíněno, i každodenního života obyvatel Velké Británie, kteří získali jisté národní cítění prostřednictvím nových informací o tom, co současné Británii v minulosti předcházelo a co ji pomáhalo formovat; jakými lidmi, jakými obdobími a jakou činností. V průběhu 18. století se tak Stonehenge, Avebury a druidové staly symboly britské krajiny a historie, staly se něčím, co k prehistorické Británii neodmyslitelně patřilo a stále patří.

Stukeley přispěl nejen tím. Rozšířil také tolik slavnou anekdotu o padajícím jablku, která se stala doslova globální legendou v pozadí světové osobnosti vědy. Jeho životopis Isaaca Newtona byl úplně prvním své existence a svou kvalitu může těžit z faktu, že jej psal člověk, který Newtona znal osobně a mluvil s ním, což pozdější biografické práce o Newtonově životě a práci říci nemohou, alespoň jejich autoři ne.

Stukeleyho jedinečnost tkví, kromě použití exkavace, také v použití i další metody, kterou pro své bádání používal, a tou bylo cestování nejen po megalitických památkách. Šlo o to, že přístup k získávání informací se v jeho případě s jeho prací měnil. Četba, která v jeho době vyhrávala první místo v anketách o nejlepší metodu poznání a získávání informací, jím byla doplněna a v některých případech i nahrazena výzkumem v 3D prostoru. Stukeley byl, alespoň v jisté části svého života, zastáncem terénní práce ve všech jejích podobách. To, že je zde vyzdvihována jeho práce v terénu ve smyslu použití exkavací je sice oprávněné, ale nedošlo by k tomu, kdyby nejdříve hlavně neopustil svou pracovnu a nevydal se prohlížet si historickou krajinu vlastníma očima. To bylo totiž také naprosto inovativní. Stukeley byl prvním z těch, kdo si takovou povahu krajiny kolem sebe uvědomoval, a kdo se rozhodl v ní, kromě knih,

také číst. Díky tomu z krajiny vyčetl v některých případech i více informací než mu knihy jeho doby vůbec nabízely.

Stukeley vynikal v mnoha činnostech a ohledech své osobnosti a následující generace z jeho práce vytěžily hodně. I my se dnes můžeme jeho dílem a poznatky obohatit a inspirovat. V tomto smyslu se s jeho odkazem můžeme potkávat mnoha způsoby dodnes. Stačí si přečíst jakoukoliv přehledovou práci o Stonehenge, kde bude jeho jméno, minimálně v kontextu archeologického objevování tohoto místa, figurovat. Nebo můžeme navštívit Avebury, kde budeme mít k dispozici mapu lokality, která vznikla na základě té jeho. V neposlední řadě můžeme také sledovat, nebo zavítat na každoroční oslavy letního slunovratu, jež se konají přímo ve Stonehenge a kterých se účastní krom mnohých jedinců také nejedna dnešní druidská společnost či organizace, jež vznikly právě z jeho přímého i nepřímého odkazu. V kontextu druidismu je koneckonců širší společnosti Stukeley nejznámější, byť důležitost jeho práce spočívá nepochybně někde jinde, a to v archeologii.

6 Bibliografie

- **Knihy**

ARONSON, Marc, PEARSON, Mike Parker, *If Stones Could Speak: Unlocking the Secrets of Stonehenge*, Washington, D.C. 2010.

BURL, Aubrey, *Prehistoric Avebury*, New Haven 1979.

BURL, Aubrey, *A Brief History of Stonehenge: A Complete History and Archaeology of the World's Most Enigmatic Stone Circle*. New York 2007.

CHIPPINDALE, Christopher, *Stonehenge Complete*, London 1994.

DANIEL, Glyn Edmund, *The Idea of Prehistory*, Cleveland 1963.

GREEN, Miranda J., *Exploring the World of the Druids*, New York 1997.

HATTON, Ronald, *Blood and Mistletoe: The History of the Druids in Britain*, New Haven, London 2009.

HAWKINS, Gerald S., WHITE, John B., *Stonehenge Decoded*, London 1965.

HAYCOCK, David Boyd, *William Stukeley: Science, Religion, and Archaeology in Eighteenth-Century England*, Woodbridge, Suffolk 2002.

JONES, M., CRADDOCK, P. T., BARKER, N., *Fake?: The Art of Deception*, Berkeley 1990.

MARTÍNEZ, Alberto A., *Science Secrets: The Truth about Darwin's Finches, Einstein's Wife, and Other Myths*, Pittsburgh 2011.

MORTIMER, Neil, *Stukeley Illustrated: William Stukeley's Rediscovery of Britain's Ancient Sites*, London 2003.

NEŠPOR, Zdeněk (ed.), *Jaká víra? Současná česká religiozita/spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství*, Praha 2004.

PIGGOTT, Stuart, *Ancient Britons and the Antiquarian Imagination: Ideas from the Renaissance to the Regency*, London 1989.

PIGGOTT, Stuart, *The Druids*, New York 1968.

PIGGOTT, Stuart, *William Stukeley: An Eighteenth-Century Antiquary*, Oxford 1950.

RICHARDS, Julian, *English Heritage Book of Stonehenge*, London 1991.

SCHOFIELD, John, CARMAN, John, BELFORD, Paul, *Archaeological Practice in Great Britain: A Heritage Handbook*, New York 2011.

STUKELEY, William, *Abury: A Temple of the British Druids, with Some Others, Described*, London 1743.

STUKELEY, William, *Stonehenge a Temple Restor'd to the British Druids: By William Stukeley*, London 1740.

STUKELEY, William, LUKIS, W. C., GALE, Roger, GALE, Samuel, KNELLER, Godfrey, *The Family Memoirs of the Rev. William Stukeley, M.D., And the Antiquarian and Other Correspondence of William Stukeley, Roger & Samuel Gale, Etc.*, Durham 1882.

SWEET, Rosemary, *Antiquaries: The Discovery of the Past in Eighteenth-Century Britain*, London 2004.

- **Články**

CUSACK, Carole M., *Charmed Circle: Stonehenge, Contemporary Paganism, and Alternative Archaeology*. In: *Numen*, 59, 2012, 2/3, s. 138–155.

GILLINGS, Mark, POLLARD, Joshua, *Authenticity, Artifice and the Druidical Temple of Avebury*. In: KOLEN Jan et al. (ed.), *Landscape Biographies: Geographical, Historical and Archaeological Perspectives on the Production and Transmission of Landscapes*, Amsterdam 2015, s. 117–42.

GRUBER, Jacob W., *Brixham Cave and the Antiquity of Man*, In: MURRAY, Tim, EVANS, Christopher (eds.), *Histories of Archaeology: A Reader in the History of Archaeology*, Oxford 2008, s. 13–46.

PEARSON, Mike Parker, *Researching Stonehenge: Theories Past and Present*. In: *Archeology International*, 16, 2013, s. 72–83.

PEERS, Charles, *The Beginnings of Prehistoric Studies in Britain*. In: *Man*, 32, 1932, s. 202.

REEVE, Matthew M., *Of Druids, the Gothic, and the Origins of Architecture: The Garden Designs of William Stukeley (1687-1765)*. In: *The British Art Journal*, 13, 2012, 3, s. 9–18.

SWEET, Rosemary, *Antiquaries and Antiquities in Eighteenth-Century England*. In: *Eighteen-Century Studies*, 34, 2001, 2, s. 181–201.

THOMPSON, F. H., *The Society of Antiquaries of London: Its History and Activities*. In: *Proceedings of the Massachusetts Historical Society*, 93, 1981, s. 1–16.

WOLF, D. R., *Erudition and the Idea of History in Renaissance England*. In: *Renaissance Quarterly*, 40, 1987, 1, s. 11–48.

- **Internetové zdroje**

Avebury [online], [cit. 2019-02-28], Dostupné z: <https://www.english-heritage.org.uk/visit/places/avebury/>.

Food and Feasting at Stonehenge [online], [cit. 2019-02-19]. Dostupné z: <http://www.english-heritage.org.uk/visit/places/stonehenge/history/food-feasting/?lang=en#>.

History of our society [online], [cit. 2019-03-09], Dostupné z: <https://www.sal.org.uk/about-us/our-history/>.

Memoirs of Sir Isaac Newton's Life: Being Some Account of His Family and Chiefly of the Junior Part of His Life [online], [cit. 2019-02-25]. Dostupné z: <http://ttp.royalsociety.org/ttp/ttp.html?id=1807da00-909a-4abf-b9c1-0279a08e4bf2&type=book>.

Samuel Bochart [online], [cit. 2019-03-09], Dostupné z: <http://www.jewishencyclopedia.com/articles/3450-bochart-samuel>.

View of an architectural model of a Gothick Bridge for Boughton Park of 1744 to the design of William Stukeley [online], [cit. 2019-03-09], Dostupné z:
<https://archive.historicengland.org.uk/SingleResult/Default.aspx?id=102021&t=advanced&io=true&pe=Mare&r=Photographer&l=all&page=56>.

7 Resumé

This thesis concerns the person of William Stukeley, one of the most significant antiquarians of British history. Living and working in the first half of the 18th century, Stukeley began his career as a country doctor and later in his life became a reverend.

Despite his rather time consuming professions, he pursued many hobbies and lot of interests, particularly ones related to history. But rather than focusing on political history or history of law, which were fashionable and popular within the scientific community, he was interested in the cultural history; specifically its remains, such as ruins of ancient roman buildings and roads or medieval castles, cathedrals and other sites and monuments. Besides his fascination with architectural remains of past cultures, Stukeley also held interest in fine arts and even objects of everyday use (especially coins).

The aim of the thesis is to describe and present his personality and his work. The thesis is divided into three parts, each containing several chapters. The first part is focused on summarizing Stukeley's personal and professional life in chronological order. It starts with his life in hometown of Holbeach and follows him through his studies at the University of Cambridge, his medical practice and his later life in which he worked as reverend in Stamford and in London.

The second part deals with his work. It is focused on his most significant and the most known researches. It describes the topics of his life's work, such as Stonehenge, Avebury and druids. The way in which these topics fascinated him left a strong imprint on his very unique and sometimes even controversial ideas, theories, conclusions and methods. Stukeley is considered to be one of the pioneers of archeology, because he was one of the first people to include excavation in his work. This of course does not apply to his research of druids, as that was mostly theoretic and it was studied and explored only through the written sources.

The third part includes a clear overview of the discipline of antiquarianism in general and explains Stukeley's position in it. The part also summarizes his contribution to scientific research, primarily to archaeology, where his influence can still be noticed today. The thesis ends with a short insight into the ways in which are his character and work interpreted and understood.

8 Přílohy

Příloha č. 1 – William Stukeley, reprodukce obrazu od Godfreyho Knellera.

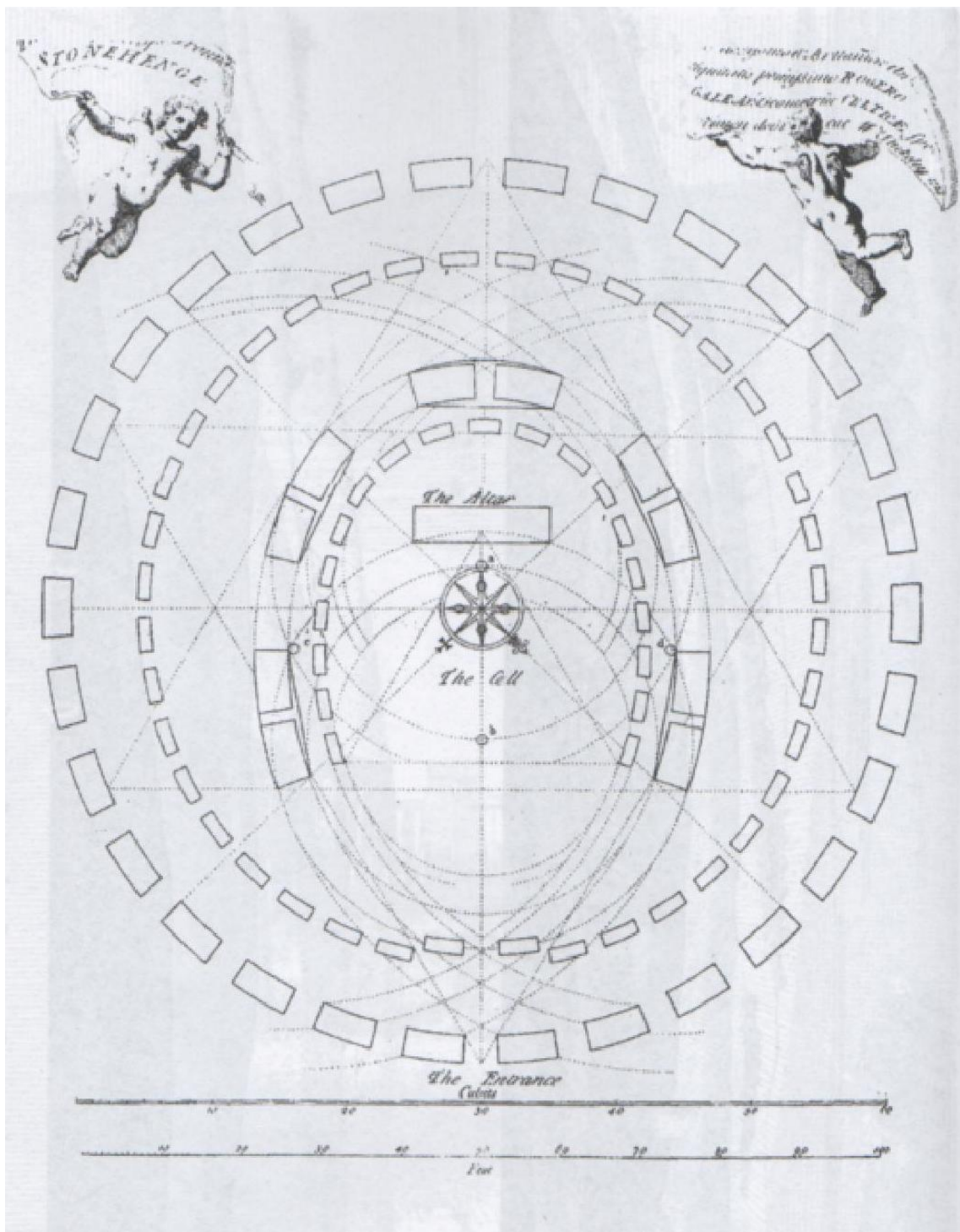
Zdroj: MORTIMER, Neil, *Stukeley Illustrated: William Stukeley's Rediscovery of Britain's Ancient Sites*, London 2003.

Příloha č. 2 – Vyobrazení britského druida podle Stukeleyho představ.

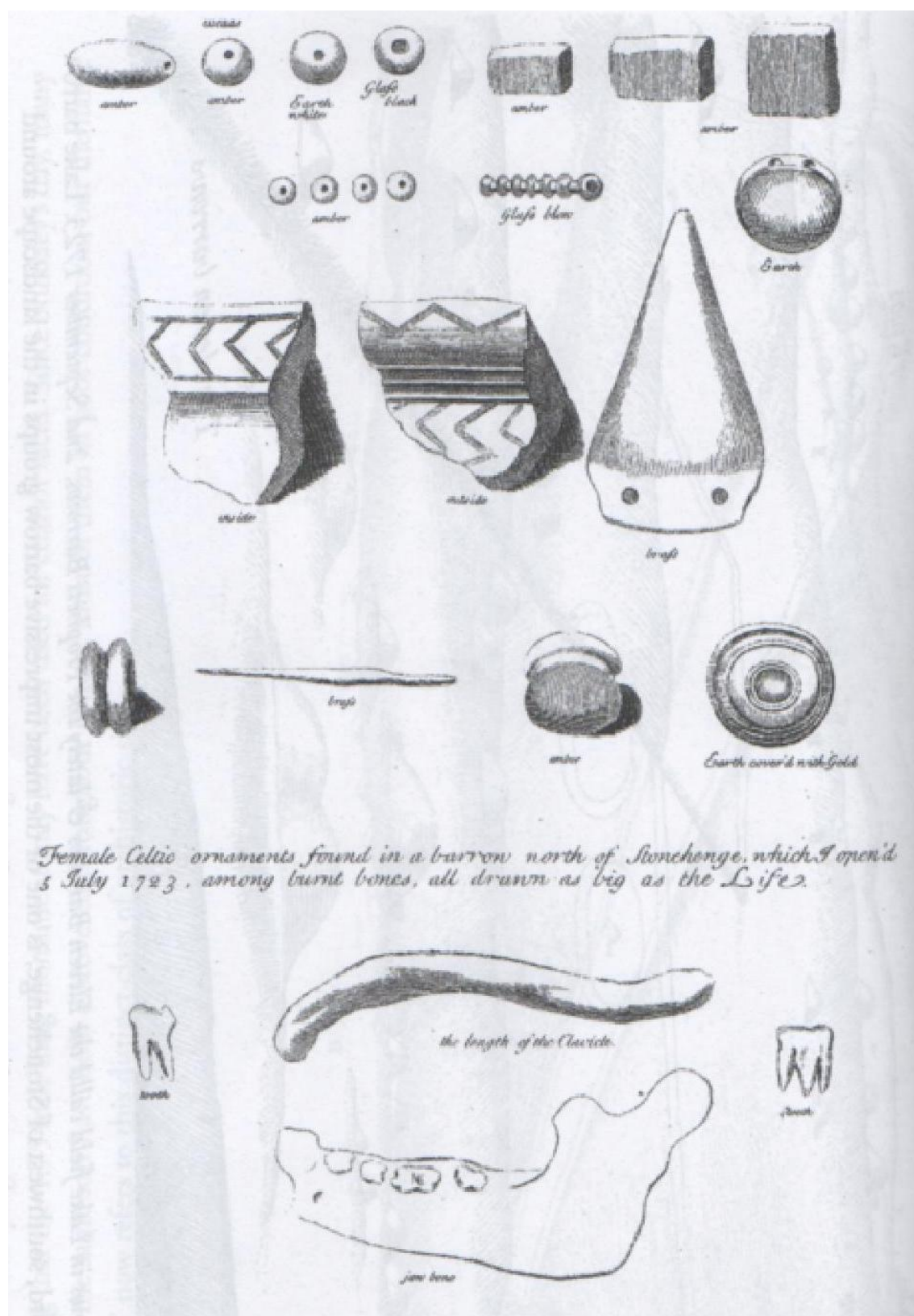
Zdroj: MORTIMER, s. 14.

Příloha č. 3 – Geometrické znázornění Stonehenge.

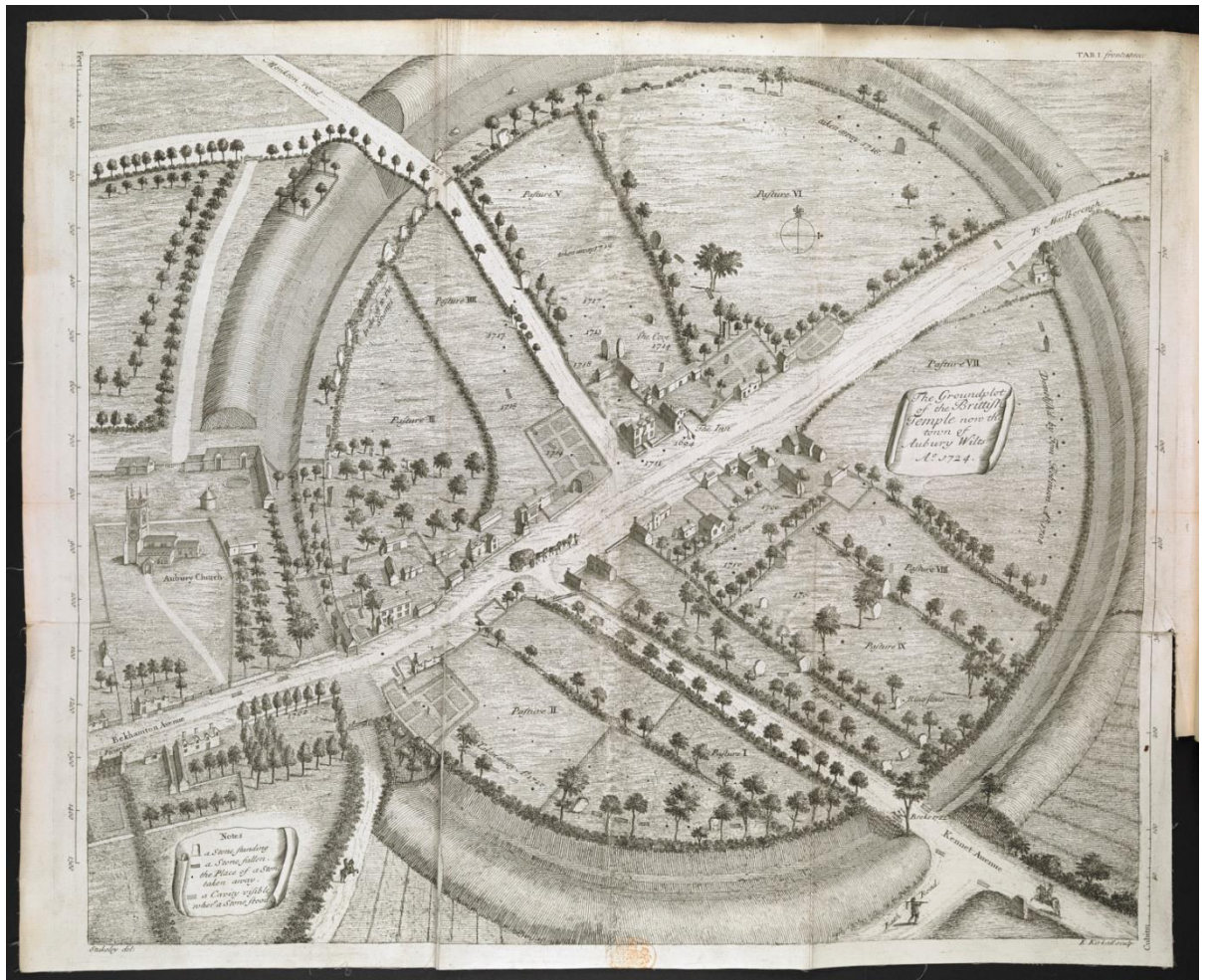
Zdroj: MORTIMER, s. 22.

Příloha č. 4 – Ukázka Stukeleyho poznámek a náčrtů z vykopávek ve Stonehenge.

Zdroj: MORTIMER, s. 36.

Příloha č. 5 – Stukeleyho plánek Avebury.

Zdroj: *The Ground Plot of the British Temple now the Town of Avebury Wilts, AD 1724* [online], [cit. 2018-02-11]. Dostupné z: <https://www.bl.uk/collection-items/the-ground-plot-of-avebury>.

